თავისუფალი საქართველო

№12

9 - 16 ივნისი 1995 წ.

ფასი 1000 რუბლის შესაბამისი კუპონი

ინდექსი 66421
სარეგისტრაციო მოწმობის № 0441

WEEKLY NEWSPAPER TAVISUPALI SAKARTVELO (FREE GEORGIA)

რედაქტორის სვეტი

ჩვენ ულმობელ დროში გვიხდება ცხოვრება. რეალობა ამსხვრევს ყველა ილუზიას, რომელიც სამყაროს სამართლიანობას მინდობილ პატარა ქვეყანას შეიძლება ამხნევებდეს.

სიმართლე ასეთია: ჩვენ ვცხოვრობთ სამყაროში, სადაც დარღვეულია კავშირი სამართლიან არსებობასა და ზოგადად არსებობას შორის. დღევანდელი მსოფლიოს ცხოვრების წესი გამორიცხავს ამ ორი ცნების რაიმე დაახლოებას. ყველა სახელმწიფო - დიდი თუ პატარა, დემოკრატიული, არადემოკრატიული, განვითარებული, განვითარებადი, სიმპათიური, არასიმპათიური, მდიდარი, ღარიბი - თავისი ინტერესებით ცხოვრობს და ცდილობს ამ ინტერესებთან შეთანხმებით იმოქმედოს.

მარტო ჩვენ შევადგენთ გამონაკლისს ამ აქსიომურ ერთსულოვნებაში. მიზანდასახულად ვემსახურებით ან გვამსახურებენ სხვის ინტერესებს. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, თითქოს საქართველოში მცხოვრებმა ხალხმა სულ მთლად დაივიწყა, რა მოეთხოვება ცოცხალ ორგანიზმს, რომელსაც არსებობა განუსაზღვრავს მარტივი, მაგრამ აუცილებელი რამ - ბრძოლა არსებობისთვის. სხვა შემთხვევაში ეს ორგანიზმი სასიკვდილოდ არის განწირული. თვით ევოლუციაც კი ამ უპირობო აუცილებლობაზეა აგებული.

ამ ბუნებრივი პრინციპის საპირისპიროდ, მიზანდასახულად გვახვევენ თავს არსებობის სრულიად ახალ ფორმას - სიკვდილთან შეგუებას. ჩვენც ვიღებთ ამ პირობას, უდრტვინველად ვეგებებით ყველა ახალ წამოწყებას, რომელიც ჩვენს მოსასპობად არის გამიზნული. გვაქცევენ, გვძარცვავენ, გვამშევენ, გვამცირებენ. ჩვენ? ჩვენ... ვაძარცვინებთ, ვაქცევინებთ, ვასპობინებთ თავს. ვარსებობთ დღევანდელი არაფრისმომცემი, არაფრით სანუგეშო, არაფრით სასიხარულო დღით და ჩვენსავე თვალწინ ჩვენივე საცხოვრებელი ისე ინგრევა, ნადგურდება, სხვისდება, პარტიელდება, გვერდიდან ვინმემ რომ შემოგვხედოს, მტრის ეგონება ეს ყველაფერი. ყველა, ვინც ჩვენს გარშემო ცხოვრობს, მედიანად უყურებს ჩვენს მიწას, პატრონის თვალით ეზომება ჩვენს მთა-ბარს. მარტო ჩვენ არ გვაღელვებს ჯავახეთის თავთავისფერი ადრეული შემოდგომა, ან გაგრის გამჭვირვალე ზღვის გახსენება.

საქართველო, მცირემიწიანი რესპუბლიკა უზომოდ დიდი აღმოჩნდა იმისთვის, რომ მის ტერიტორიაზე უპრობლემოდ დაკმაყოფილდეს ყველა არამშობელი - რუსიც, სომეხიც, თურქიც, აზერბაიჯანელიც... კონსტიტუციის ახალი პროექტი მეტად არტისტულად უყურის საქართველოს ამ განსაცვიფრებელ სიუხვეს. ისე სტატუსურად ნაწილდება ქვეყანა, რომ თავისი წილი ყველას რჩება - ჩვენ ვაუჩერები, მეზობლებს ტერიტორიები, მთავრობას და ხელისუფლებას მადლობა ჩვენთვის დღენიადაგ ზრუნვისთვის და კიდევ მშვიდი, ლამაზი სადღესასწაულო სალამოსთვის ფილარმონიის ბაღში, და კიდევ იმისთვის, რომ ამდენი ახალი ბარი გაიხსნა, სტაბილიზაცია მყარდება, და კიდევ იმისთვის, რომ გაეროში გაგვაწევრიანეს, რამდენი სიკეთისთვის გვეთქმის "მადლობა"...

ეს ირონია არ არის დიახ, ჩვენი დუმილი მადლობად თუ არა, თანხმობად მაინც აღიქმება, რადგან დღეს თავის ნაჭუჭში გამოკეტილი ქართველობა იმ ულირს მონასავით იქცევა, რომელსაც თვალწინ დედას უუპატიურებენ, ის კი მოძალადის ხელით გადმოგდებული პურის ნაჭერზე ოცნებობს.

ერს, რომელიც მონობას ეგუება, სასიკვდილო განაჩენი გამოაქვს თავისი არსებობისთვის.

სამშობლო მხოლოდ ლექსებშია მშვენიერი ცნება თემა, სინამდვილეში სამშობლო ის ერთადერთი ადგილია, სადაც ჩვენ გვეცხოვრება. სხვაგან სხვაგან არც გველიან, არც დაგვედგება. ყველაზე ცხადად ამას ის გრძნობს, ვინც უკვე დატოვეს უსამშობლოდ - სამაჩაბლოდან და აფხაზეთიდან ლტოლვილი ქართველობა, მათ თვალებში იკითხება, როგორი ტკბილია სხვის კარზე ყოფნა.

რაც არ უნდა ულმობელი იყოს დრო, რომელშიც ვცხოვრობთ, გამოსავალი მაინც არსებობს. ჩვენს ყოფნა-არყოფნას ჩვენივე ნება განსაზღვრავს - ან ვიბრძოლოთ გადარჩენისთვის, ან შევეგუოთ სიკვდილის გარდუვალობას.

შევარდნაძის კონსტიტუცია

ჰუმანისტური დემაგოგიით შენიღბული საქართველოს დაშლის გეგმა

ედუარდ შევარდნაძემ წარმოადგინა კონსტიტუციის მისეული პროექტი, რომელიც დამუშავებულია 1921 წლის კონსტიტუციის საფუძველზე, თუმცა თითქმის არაფერი საერთო პირველწყაროსთან არა აქვს. ამ დიად მოვლენას, როგორც მოსალოდნელი იყო, წინ უძღოდა საკმაოდ მძაფრი კამათი პარლამენტში. "ხალხის რჩეულთა" ყურადღება ძირითადად მიპყრობილი იყო საქართველოს ტერიტორიული მოწყობის საკითხისადმი, რომლის გადაწყვეტას შევარდნაძე დაჩქარებული ტემპით, კონსტიტუციის მიღებამდე შეუდგა. მისი ბოლოდროინდელი ბრძანებულებები ფაქტობრივად აკანონებს საქართველოს ფედერალური მოწყობის პრინციპს, რომელიც მისეული პროექტის საფუძველსა და, არსებითად, მთავარ პოლიტიკურ მიზანს წარმოადგენს.

შევარდნაძე და უმრავლესობა ცდილობს დაარწმუნოს საქართველოს მოსახლეობა, რომ ფედერალიზმის პრინციპი - ესაა აფხაზეთისა და შიდა ქართლის საქართველოს იურისდიქციაში დაბრუნების ერთადერთი ოპტიმალური გზა. ამდენად, აფხაზეთის ბერკეტი კვლავ მოქმედებაშია და სასოწარკვეთილ საზოგადოებაზე ზეწოლის ეფექტურ საშუალებას წარმოადგენს.

ოპოზიცია, რომლის შეშფოთებას უმრავლესობის ზოგიერთი წარმომადგენელიც იზიარებს (თუმცა, ცხადია არა იმდენად, რომ საბოლოოდ გაწიროს თავისი პატრონი), მიიჩნევს, რომ საქართველოს ფედერალური მოწყობა მისი დაშლის წინაპირობაა. ასეთი გაცხარება ოპოზიციისა, საფიქრალია, მხოლოდ ამ საკითხით არ არის გამოწვეული: საპარლამენტო რესპუბლიკის იდეით შეპყრობილი დემოკრატი რევოლუციონერებისთვის კონსტიტუცია მიუღებელია სხვა მიზეზითაც - მასში გათვალისწინებულია საპრეზიდენტო მმართველობის შემოღება, ანუ აღდგენა იმისა, რაც საარტილერიო ცეცხლით იქნა დამხობილი სულ რაღაც სამნახევარი წლის წინ.

საერთოდაც, კონსტიტუციის პროექტი ეწევა იმ პრინციპების დეკლარირებას, რომელთა დარღვევის ნათელი დასტურია შევარდნაძის მთელი მოღვაწეობა და, პირველყოვლისა, საქართველოში დღეს მისი თაოსნობით არსებული რეჟიმი. მაგალითად, პროექტის მეორე თავში - ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები - შეიძლება ითქვას, გადმოწერილია "ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციიდან" და, ამდენად, საქართველოს მოქალაქეებისთვის გარანტირებულია საერთაშორისო დონეზე აღიარებული თითქმის ყველა დემოკრატიული პრინციპების განხორციელება.

თუმცა, კრიმინალური რეჟიმის მესვეურებს მაინც სძლია შიშმა და პროექტის ბოლო რედაქციიდან 23-ე მუხლის მე-3 პუნქტი ამოიღეს: თავად ხსენებული მუხლი ითვალისწინებს საყოველთაო უფლებას, "წინასწარი ნებართვის გარეშე შეიკრიბოს საჯაროდ და უიარაღოდ, როგორც ჭერქვეშ, ისე გარეთ" (23.1) და "კანონით (...) დაწესდეს ხელისუფლების წინასწარი გაფრთხილების აუცილებლობა, თუ შეკრება ან მანიფესტაცია საზოგადოებისა და ტრანსპორტის სამოძრაო ადგილას ტარდება. ხელისუფლებას შეუძლია შეკრების ან მანიფესტაციის შეწყვეტა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან დანაშაულებრივი ხასიათი მიიღო." ხოლო ამოღებული მე-3 პუნქტი დაუშვებლად მიიჩნევს იმგვარი კანონის მიღებას, "რომელიც არსებითად ზღუდავს ამ მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნულ უფლებას." ეს ბოლო კორექტივი, როგორც ჩანს, 26 მაისის საზეიმო დარბევის რეალიებმა უკარნახა პროექტის ავტორებს.

და მიუხედავად ამისა, შევარდნაძის კონსტიტუცია უაღრესად დემოკრატიულია; შეიძლება ითქვას, სახიფათოდ დემოკრატიული, რამეთუ, ავტორისა და მის უკან მდგარი ძალების მენტალიტეტიდან გამომდინარე, ჰუმანისტური იდეალების ამგვარი დემონსტრირება სერიოზულ ეჭვებს ბადებს.

და არც თუ უსაფუძვლოდ!

შევარდნაძისეული კონსტიტუციის პროექტის ყველა ღირსება არსებითად ერთ მიზანს ემსახურება: შენიღბოს და გაანეიტრალოს მასში ჩადებული დანაშაულებრივი განზრახვა - საქართველოს სამომავლო დაშლისთვის კონსტიტუციური საფუძვლის მომზადება.

პროექტის პირველივე მუხლის პირველივე პუნქტი გვამცნობს, რომ "საქართველო არის დამოუკიდებელი, ერთიანი და განუყოფელი, ფედერალურ საწყისებზე აგებული სამართლებრივი სახელმწიფო." თავად სახელმწიფოს ტერიტორიული მოწყობის პრინციპები განსაზღვრულია მეცხრე თავში, რომლის პირველი პუნქტიდან ვიგებთ - "საქართველოს, როგორც ფედერალური სახელმწიფოს სუბიექტებია: აფხაზეთი, აჭარა, ცხინვალის რეგიონი, მხარეები." ამასთან არ არის დასახელებული თავად მხარეები და განსაზღვრული მათი მონიშვნის პრინციპი, რაც სერიოზული ლაფსუსია ისეთი კონსტიტუციისთვის, რომლის მთელი რიგი მუხლები პარლამენტის კომპეტენციაში შემავალ საკითხებამდე წვრილმანდება და ლამის მისი რეგლამენტის განსაზღვრაზეც კი აცხადებს პრეტენზიას.

აფხაზეთისა და აჭარის სტატუსი განსაზღვრულია, როგორც ტერიტორიულ-სახელმწიფოებრივი (106.2), მხარეები - როგორც ტერიტორიულ-ადმინისტაციული (106.3)

რაც შეეხება აფხაზეთსა და აჭარას, "მათი სამართლებრივი მდგომარეობა განისაზღვრება საქართველოს კონსტიტუციით და შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის კონსტიტუციებით." მაგრამ თავად ხსენებულ პროექტში ამ მდგომარეობის შესახებ არაფერია ნათქვამი, საერთოდ არაა განსაზღვრული ამ ორი სუბიექტის ცენტრალურ ხელისუფლებასთან ურთიერთობის ფორმა, გარდა საპარლამენტო არჩევნების სისტემისა, რომლის პროცედურა იმავე საერთაშორისო ნორმებიდან გამომდინარე ნებაყოფლობითია და არაფერს ავალებს არც ფედერაციის სუბიექტს, არც ცალკეულ მოქალაქეს.

მეტიც: მეოთხე თავში, 70-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის ლ.) ქვეპუნქტში, რომელიც ითვალისწინებს პრეზიდენტის განსაკუთრებულ უფლებას ფედერაციის სუბიექტებთან მიმართებაში, - კერძოდ, მის მიერ სხვადასხვა დონის წარმომადგენლობითი ორგანოების დათხოვნას იმ შემთხვევაში, "თუ მათი საქმიანობით საფრთხე შეექმნა ქვეყნის სუვერენიტეტს, ტერიტორიულ მთლიანობას, სახელმწიფო ორგანოების კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა განხორციელებას;" - ჩამონათვალში აფხაზეთი და აჭარა საერთოდ არ არის მოხსენიებული, უბრალოდ ნათქვამია - "და ფედერაციის სხვა სუბიექტები..." ალბათ, შემოგვედავებიან - ეს ისედაც იგულისხმებაო. საქმეც სწორედ ამაშია. კონსტიტუციაში არ შეიძლება რაიმე იგულისხმებოდეს ან ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლეოდეს.

იქვე პროექტი გვპირდება, რომ "ცხინვალის რეგიონის თვითმმართველობის ფარგლებსა და გარანტიებს განსაზღვრავს საქართველოს რესპუბლიკის ორგანული კანონი და თვით რეგიონის წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ მიღებული აქტი. ორგანულ კანონში ცვლილებების შეტანა შეიძლება მხოლოდ ცხინვალის ოლქიდან არჩეული სენატორების თანხმობით."(106.4)

ამდენად, აფხაზეთის აჭარისა და შიდა ქართლის, როგორც ფედერაციის სუბიექტების ცენტრალურ ხელისუფლებასთან ურთიერთობის საკითხი გატანილია რესპუბლიკის კონსტიტუციის გარეთ და განისაზღვრება ცალკე კანონით, რაც, ყველა საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, ამგვარ გადაწყვეტილებას აკარგვინებს კონსტიტუციურ ძალას. ასეთ შემთხვევაში, **ფედერაციის სუბიექტებთან ურთიერთობის განმსაზღვრელი შესაძლოა გახდეს სამოკავშირეო ხელშეკრულებაც.**

ამ საკითხის კონსტიტუციის გარეთ გამოტანა და ორგანული კანონმდებლობისა და ცალკე აქტებზე გადაბარება, არსებითად, დასაშვებს ხდის სამოკავშირეო ურთიერთობის დამყარებას. ამასთან არავინ იცის, როგორი მოწყობის პრინციპზე აიგება ეს ურთიერთობები - ფედერაციულ, თუ კონფედერაციულ. ისეთი ხელისუფლებისგან, როგორიც დღეს ჰყავს საქართველოს, ყველაფერს უნდა ელოდო.

ერთი სიტყვით, მეცხრე თავი - ტერიტორიული მოწყობა - სხვებთან შედარებით გამოირჩევა საეჭვო ხედაპირულობით და მრავალ კითხვასაც ბადებს. რაც მთავარია, იგი არ შეიცავს არავითარ იურიდიულ მექანიზმს, რომელიც ფედერაციის სუბიექტებთან ურთიერთობის დაძაბვის შემთხვევაში, ეფექტურად იმოქმედებს ცენტრალური ხელისუფლების სასარგებლოდ. ხოლო თუ გავითვალისწინებთ არსებულ რეალობას, საფიქრალია, რომ შევარდნაძის კონსტიტუცია მიზნად ისახავს ფაქტობრივად დაშლილი ქვეყნის მდგომარეობის დაკანონებას საერთო სახალხო რეფერენდუმის გზით.

ამ კონსტიტუციის მიღება რეფერენდუმზე ნიშნავს, რომ საქართველოს მთელი მოსახლეობა დაადასტურებს შევარდნაძის პოლიტიკის შედეგებს და სცნობს საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის რღვევას.

გავფრთხილდეთ!

ზღვა კოვზით არ დაილევაო, ნათქვამია, აი თუ არ დაილევა, სად არის მამულის ყოვლად-მპყრობელი, ვრცელი, ფრთაგასაშლელი მნიშვნელობა?

განვიმეორებ, განვთვითეულდით, და თვითეულის ზურგმა ვეღარ ზიდა ის დიდი აზრი მამულისა, რომელიც ყველასათვის ადვილად საზიდია. თვითეულობით ტვინი ამოშრა, შევიწროვდა და მაგ სიტყვის დიდი მნიშვნელობა ვეღარ იტვირთა. რაღა უნდა გვექმნა ამის შემდეგ? ავიღეთ და მთელი მამული, ერთიანი ჩვენი ბინა დავყავით, გავინამცეცეთ თვითეულის ღონის კვალობაზედ ასე, რომ ზიდვაც შესაძლო ყოფილიყო ჩვენის ქონდრის-კაცობისათვის და დაპატარვებულს ტვინშიაც მოთავსებულიყო. დავაქციეთ ჩვენი დიდი ერთიანი სამშობლო ოჯახი, რომლის ბოძად იყო ერთიანი მხარი მთელის ქართველობისა, და მის ნაშთის ნამტვრევებისაგან პატარ-პატარა ხუხულები ავაშენეთ, რომელსაც საზოგადო სახელი "მამული" დავარქვით და რომელშიაც ჩვენც დავეტიეთ, და ჩვენი ამომშრალის ტვინის და გონების აზრიც დავტივეთ; დავაქციეთ მამათა ჩვენთა სამარე, შვილთა ჩვენთა აკვანი; დიდი "მამული" დავშალეთ, პატარები გავიკეთეთ, და აქაც გავამართლეთ ჩვენის რუსთაველის სიტყვა: ყოველი მსგავსი მსგავსსა შობსო.

ილია

ჩემი ვიზიტი აშშ-ს საელჩოში

მანანა არჩვაძე-გამსახურდია

გროზნოში ყოფნისას, როგორც კი ვიგრძენი, რომ დაიძაბა სიტუაცია ჩეჩნეთსა და რუსეთს შორის, ზვიად გამსახურდიას საფლავისა და მისი მემკვიდრეობის გადარჩენის მიზნით, გადავწყვიტე მიმემართა ესტონეთის, ლიხტენშტეინის, ჩეხეთის, უნგრეთის, შვეიცარიის, ავსტრიის, გერმანიის მთავრობებისა და საელჩოებისთვის. პირდაპირ უარის თქმას ზოგიერთი სახელმწიფო კარგა ხანს თავს არიდებდა. დრო კი არ ითმენდა, სიტუაცია სულ უფრო იძაბებოდა, იძულებული ვიყავი ბედს შევგუებოდი და იმედი მაინც არ დამეკარგა. სამწუხაროდ, მას შემდეგ, რაც "ოპოზიციამ" დაიწყო შეიარაღებული თავდასხმები, ჩვენი მდგომარეობა მით უფრო გაუარესდა. რესპუბლიკიდან გასვლის საშუალება არ გვქონდა, ვინაიდან საფლავის დატოვება ყოვლად შეუძლებელი იყო, ხოლო იმ სახელმწიფოებმა, რომელთაც დახმარებისთვის მივმართეთ, უარი განაცხადეს ჩვენს მიღებაზე. ყოველივე ამის შემდგომ, 1994 წლის ოქტომბრიდან დეკემბრის ბოლომდე ბევრი უბედურება გადაგვხდა, რომელზეც მომავალში დეტალურად დავწერ. [illegible] მკითხველს ვაუწყო [illegible] შესახებ, თუ რა "[illegible]" [illegible] ჩინეს დარბეული და გაუბედურებული ოჯახის მიმართ ამერიკის საელჩოს თანამშრომლებმა. ტელეფონით დავუკავშირდი აშშ-ს საელჩოს სამდივნოს ელჩთან მიღების თაობაზე. სატელეფონო საუბარს თავი აარიდეს და ამის გამო იძულებული გავხდი ა.წ. 27 მარტს პირადად მივსულიყავი მათთან. საელჩოს თანამშრომლებს თავი წარვუდგინე როგორც საქართველოს პირველი პრეზიდენტის ზვიად გამსახურდიას მეუღლემ და ვითხოვე ელჩთან შეხვედრა. რაზეც უარი მივიღე ელჩის აშშ-ში ყოფნის გამო.

დემოკრატიისა და ჰუმანიზმის დიდმა მქადაგებლებმა სამარცხვინო ჩხრეკა ჩამიტარეს, რომელიც საბჭოთა სუკ-ის თანამშრომლებისგან არაერთხელ განუცდია ჩვენს ოჯახს, მაგრამ ეს იყო ყოვლად დამამცირებელი და ამაზრზენი, რამდენადაც მათთვის ცნობილი იყო ჩემი ვინაობა. ხელჩანთა ისე ამოაბრუნეს, თითქოს ვინმე ბოროტმოქმედთან ჰქონდათ საქმე. ბოლოს ამასაც არ დასჯერდნენ, საფულე გამიხსნეს და ყველაფერი ძირს გადმოყარეს. ჩემი აბუჩად აგდება რამდენიმე წუთის გრძელდებოდა. ამის შემყურე დავინტერესდი, სხვებსაც თუ მოექცეოდნენ ასე, მაგრამ ამაოდ; მათ მხოლოდ ეკითხებოდნენ: ჰქონდათ თუ არა დანა, სანთებელა ან ლითონის რაიმე საგანი. საელჩოს თანამშრომლები პასუხით კმაყოფილდებოდნენ და არავისთვის ანალოგიური რამ არ უკადრებიათ.

რადგან ელჩთან მიღებაზე უარი მითხრეს, თანახმა ვიყავი საელჩოს რომელიმე პასუხისმგებელ პირთან შეხვედრაზე. რამდენიმე წუთში წარმოიდგა პიროვნება სამოქალაქო ფორმაში (რომლის ვინაობა შემდგომ შევიტყვე. გვარად იყო გინზბურგი, სამსახურეობრივად კი ასრულებდა საელჩოს დაცვის უფროსის მოვალეობას. ვინაიდან ის საკითხები, რომელზედაც უნდა მესაუბრა დაცვის უფროსის პრეროგატივა არ იყო, მოვითხოვე ჩაწერა მიღებაზე. მან ყველაფერზე უარი განმიცხადა და არ უცდია დაეფარა ზიზღი, რომელიც ჩემს მიმართ ჰქონდა. თურმე არ შევმცდარვარ. რამდენიმე წამში თავის ხელქვეითებს უბრძანა: "ეს ქალი თუ აქედან არ წავა, მაშინ გააძევეთ! ეს რომ გავიგონე, დაინტერესებულმა მივმართე: ნუთუ თქვენს სახელმწიფოში პრეზიდენტების მეუღლეებს გარეთ გასროლით ემუქრებიან? ან იქნებ თქვენი პრეზიდენტის მეუღლე მიიღეს რომელიმე სახელმწიფოში ასე ზრდილობიანად?

ამ ინციდენტის შემდეგ მაინც არ შემიწყვეტია ბრძოლა. მინდოდა ბოლომდე გამერკვია მათი ასეთი შეხვედრა რამდენად გამოხატავდა აშშ-ს მთავრობის პოლიტიკას საქართველოსა და კერძოდ, ჩვენი ოჯახის მიმართ. საბოლოოდ შევთანხმდით შეხვედრაზე, რომელიც შედგა 29 მარტს საელჩოს მეორე მდივანთან კერკ ბენნეტთან. პირველივე წუთიდან ვიგრძენი, რომ უაზრობა იყო მასთან საუბარი, მაგრამ მე ჩემი მიზანი მქონდა. ყველაფერი უნდა მეთქვა მისთვის, რაც შეეხებოდა საქართველოსა და აშშ-ს ურთიერთობის საკითხს 70-იანი წლებიდან დღემდე. ვერ ვიტყვი, რომ ეს პიროვნება პოლიტიკურად მომზადებული იყო და არც დიდი ინტელექტით გამოირჩეოდა. მას მხოლოდ ერთი სურვილი ჰქონდა - მალე დამემთავრებინა საუბარი, რათა დროზე დამეტოვებინა საელჩო. ამიტომ შეკითხვებს არ მაძლევდა, იქცეოდა ისე, როგორც ნაბრძანები ჰქონდა. ძალიან კარგად ვიცოდი, რომ იმ დღეს ყველაფრის თქმა შემეძლო, ამიტომ მის განწყობას ყურადღება არ მივაქციე. შევახსენე, აშშ-ს ექს-პრეზიდენტმა ბატონმა რ. რეიგანმა თუ რა როლი ითამაშა სსრკ-ში დისიდენტური მოძრაობის დროს და კერძოდ, ქართველ დისიდენტებთან - ზვიად გამსახურდიასთან და მერაბ კოსტავასთან მიმართებაში. შემდეგ გადაველი ბუშისა და ბეიკერის დღეებზე, რომელთაც საქართველოში მომხდარ კრიმინალურ გადატრიალებას დაუჭირეს მხარი პოლიტიკურად, მორალურად და მატერიალურად, ხოლო 1992 წლის 26 მაისს კი, საქართველოში ბეიკერის ვიზიტის დროს, აშშ-ს სახელმწიფო მდივნის თვალწინ, საოცარი სისასტიკითა და ულმობლობით დაარბიეს კანონიერების მომხრეთა მშვიდობიანი მიტინგი. საპატიო სტუმრის ადგილსამყოფელიდან ასიოდე მეტრის მოშორებით, ტყვია დაუშინეს ხალხს, რამდენიმეს ცემით ამოხადეს სული. "დიდმა დემოკრატებმა" მაშინ ვერაფერი "შეამჩნიეს", ალბათ, ისევე, როგორც დღეს ვერ ამჩნევს აშშ-ს ხელისუფლება საქართველოს ქურდები რომ მართავენ. აკი ამიტომ ვკითხე კ.ბენნეტს: "არსებობს კი ამის პრეცედენტი მსოფლიოში?" ამაზე მხრები აიჩეჩა, პასუხი ვერ გამცა. ასევე გადავეცი გაზეთ "სობესედნიკის" 1994 წლის მე-5 ნომერი, რომელშიც დეტალურად არის საუბარი ამიერკავკასიის სპეცდანიშნულების ქვედანაყოფების მონაწილეობაზე და მის როლზე საქართველოს კანონიერი პრეზიდენტის ზვიად გამსახურდიას დამხობაში. თუ რა დამსჯელი ღონისძიებები ჩაატარეს 1993 წლის ნოემბერში იგივე ამიერკავკასიის ქვედანაყოფებმა, რუსეთის საჰაერო - სადესანტო პოლკმა, ფეხოსანთა არმიისა და უკრაინის შავი ზღვის ფლოტმა ადმირალ ბალტინის მეთაურობით პრეზიდენტის მომხრეთა მიმართ. ჩემს თანამოსაუბრეს ვთხოვე განემარტა, თუ რით იყო განპირობებული აშშ-ს ხელისუფალთა ესოდენ აქტიური ჩარევა ჰაიტის პრეზიდენტის გაძევებასთან დაკავშირებით მაშინ, როდესაც იგივე პიროვნებებმა საქართველოში მომხდარ უკანონო გადატრიალებას დაუჭირეს მხარი. ეს ორი ფაქტი ხომ ეწინააღმდეგება ერთმანეთს და აკი ამიტომაც ზოგ შემთხვევაში კანონიერების აღდგენის მომხრენი, ანალოგიურ სიტუაციაში ხუნტის მხარდამჭერად იქცნენ. კერკ ბენნეტი კვლავ დუმდა. საუბარში შევეხე ჩემი მეუღლის, პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მიერ გაკეთებულ განცხადებებს საქართველოში მომხდარ ფაქტებთან დაკავშირებით, იმ მიმართვებსა და სხვა იურიდიულ დოკუმენტებს, რომელიც დღემდე განუხილავია და უპასუხოდაა დარჩენილი. ასევე ვესაუბრე ჩემს წერილზე პრეზიდენტ ქლინტონის მეუღლისადმი, სადაც აღწერილი იყო საქართველოში კანონიერების აღდგენისთვის მებრძოლი ქალების დევნა და ფიზიკური განადგურება. მოყვანილი იყო სამსახურიდან განთავისუფლების ფაქტები. ჩამოთვლილი იყო ფიზიკურად დაშავებულების, პატიმრების და სხვათა გვარები, რომელიც ქ. გროზნოში პირადად გადავეცი აშშ-ს საელჩოს თანამშრომელს ანდერსენს. დეტალურად აღვწერე შევარდნაძის პიროვნება, რომელმაც პირველმა შექმნა საქართველოში პატიმრების საწამებელი სპეციზოლატორი. ვესაუბრე ცირეკიძის, უსუპაშვილ-ფროლოვის საქმეზე, მის დაუნდობელ ტერორისტულ მეთოდებზე, საქართველოში არსებულ უკანონობაზე, ბანდიტიზმზე, ნარკომანიაზე და შევარდნაძის მიერ ჩატარებულ საბოლოო აქციაზე პრეზიდენტის ლიკვიდაციასთან დაკავშირებით, რომელიც ხუნტის შსს მინისტრის მოადგილეს გ.გულუას დაავალა. ორი კვირის შემდეგ კი, გ.გულუა, როგორც მოწმე და ამ ოპერაციის შემსრულებელი დახვრიტეს. აღვწერე ყოველივე ის, რაც გადაგვხდა ჩეჩნეთში ყოფნის ბოლო პერიოდში და ვითხოვე აშშ-ს პრეზიდენტთან შეხვედრას, რომლის ჩამოსვლაც დაგეგმილი იყო ა.წ. 9 მაისს ქ. მოსკოვში. ამ მოთხოვნაზე მაშინვე უარი განმიცხადა და მოიმიზეზა პრეზიდენტის მოუცლელობა, თუმცა, თვე-ნახევრით ადრე იმიტომ მივმართე, რომ ეს ბარიერი გადამელახა.

აშშ-ს საელჩოს მდივანი, რომელსაც თანამოსაუბრეს ვერ დავარქმევ, ერთთავად საათს დაჰყურებდა, ბოლოს მოთმინებამ უმტყუნა და განმიცხადა: "ამ ოთახში სხვა უნდა შემოვიდეს და შეწყვიტოთ საუბარიო". გავოცდი. ნუთუ საელჩოს ათსართულიან შენობაში ოთახების ისეთ უქმარობას განიცდიდნენ, რომ სტუმარს უარს უბნებოდნენ საუბრის გაგრძელებაზე. იძულებული გახდა ჩემთვის მოესმინა და პასუხიც გაეცა კითხვაზე: საბოლოოდ, გასაგები იყო თუ არა მისთვის ჩემი მოსვლის მიზანი. სასტად დავრჩი, როდესაც მან მიპასუხა: "თქვენ მოხოვთ ფულს". გავოცდი -- "ნუთუ ჩემი საუბრის დროს ერთხელ მაინც მიხსენებია ფული, ან ჩემი ოჯახის მატერიალური მდგომარეობა? თქვენ გსურთ, რომ ჩემი საუბარი ფულზე დაიყვანოთ, ეს არ გაგივათ!" მე თქვენგან მოვითხოვე - გადასცეთ აშშ-ს პრეზიდენტს, მთავრობას, რომ საქართველოში მოხდა უპრეცედენტო შემთხვევა, კანონიერი პრეზიდენტი და ხელისუფლება დაამხო კრიმინალურმა ბანდამ შევარდნაძე-[illegible] სიგუას მეთაურობით, [illegible] რომელიც მოსახლეობის 87 [illegible] აირჩია, მოკლულ იქნა შევარდნაძის მიერ. მისი ოჯახი იყო დევნილობაში ქ.გროზნოში, ამჟამად კი საქართველოს კანონიერი პრეზიდენტის ოჯახი ლტოლვილია და ყოველივე ამის შესახებ ამერიკის პრეზიდენტმა და მთავრობამ, აცნობეთ მათ ეს თუ არა, უნდა გააკეთონ განცხადება და მიმართონ მსოფლიოს ყველა სახელმწიფოს ხელმძღვანელებს, რადგან ამისი მსგავსი შემთხვევა არ ყოფილა, რაც კი არსებობს მსოფლიოში პრეზიდენტობის ინსტიტუტი. თუ თქვენ დემოკრატები და ჰუმანისტები ხართ, ეს განცხადება აუცილებლად უნდა გააკეთოს თქვენმა მთავრობამ. ცნობდით თუ არა საქართველოს პრეზიდენტს, იგი არჩეული იყო საქართველოს მოსახლეობის დიდი უმრავლესობის მიერ და არჩევნებს ესწრებოდნენ დამკვირვებლები მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყნიდან, მათ შორის, აშშ-დანაც (მით უფრო, რომ 1991 წლის 25 დეკემბერს აშშ-ს მთავრობამ დე ფაქტოდ ცნო საქართველოს დამოუკიდებლობა). ასე რომ, თქვენ საერთაშორისო კანონი გაძლევთ იმის უფლებას, მსოფლიოს ყველა სახელმწიფოს აუწყოთ ჩვენი დღევანდელი მდგომარეობა.

შევთანხმდით, რომ ტელეფონით დავუკავშირდებოდი და შევიტყობდი საბოლოო პასუხს. პასუხი კი ასეთი იყო: "სამწუხაროდ, თქვენს თხოვნას ვერ შევასრულებთ, რადგან ჩვენი მთავრობა კარგ ურთიერთობაში იმყოფება საქართველოს "მთავრობასთან". ვერავითარ წერილობით პასუხს ვერ მიიღებთ, მე თქვენთან ლაპარაკის დრო არა მაქვს."

ბატონო მდივანო! საქართველოს მთავრობა არ ჰყავს. თქვენ ამაყობთ იმით, რომ კარგ ურთიერთობაში იმყოფებით კრიმინალებთან, ბანდიტებთან, ნარკომანებთან, ტერორისტებთან და ამიტომ არ გსურთ პასუხის გაცემა. მაგრამ, პასუხი ყველა კითხვაზე გაცემულია: თქვენი შესაშური "ზრდილობიანობა" აქარწყლებს ეჭვს იმის თაობაზე, რომ აშშ-ს საელჩოს პოზიცია თუნდაც მაინც განსხვავდება აშშ-ს მთავრობის ოფიციალური პოლიტიკისგან.

P.S. აშშ-ს საელჩოს მდივანთან შეხვედრამ და მისმა "ყურადღებამ" ჩვენდამი გადამაწყვეტინა მიმემართა მოსკოვში მყოფი ყველა სახელმწიფოს საელჩოებისთვის.

22.05. 1995

ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო ორგანიზაციებს მსოფლიო საინფორმაციო საშუალებებს

მე, საქართველოს რესპუბლიკის კანონიერი პრეზიდენტის ზვიად გამსახურდიას მეუღლე, მომმართავთ ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო ორგანიზაციებს, ყველა კეთილი ნების ადამიანს, ვისთვისაც ძვირფასია თავისუფლებისა და ჰუმანიზმის იდეალები. გთხოვთ, აღიმაღლოთ ხმა საქართველოში არსებული შევარდნაძის უკანონო რეჟიმის წინააღმდეგ, რომელმაც მიზნად დაისახა კანონიერი ხელისუფლების წარმომადგენლებისა და მომხრეთა დევნა და ფიზიკური განადგურება. ამის დასტურია შევარდნაძის ხელქვეითების მიერ შეთითხნილი სისხლის სამართლის საქმე №7493810, ცხრამეტი მსჯავრდადებულის წინააღმდეგ, რომელთაგან ორს - პ.გელბახიანს და ი.დოკვაძეს მიესაჯა სასჯელის უმაღლესი ზომა - დახვრეტა.

მე, საქართველოს კანონიერი პრეზიდენტის მეუღლე, რომელიც გახდა შევარდნაძის ტერორის მსხვერპლი, გთხოვთ ყველას, არ დაუშვათ უდანაშაულო ხალხისადმი ანგარიშსწორება და ხუნტის მიერ გამოტანილი განაჩენის სისრულეში მოყვანა.

11 მარტი, 1995 წ.

პატივისცემით, მანანა არჩვაძე-გამსახურდია

INTERRIGHTS - ადამიანის უფლებათა იურიდიული დაცვის საერთაშორისო ცენტრი

5 აპრილი, 1995

მათ, ვისაც ეს ეხება

პეტრე გელბახიანის (626/1995), ირაკლი დოკვაძის (627/1995), ზაზა წიკლაურის (624/1995) და ვიქტორ დომუხოვსკის (623/1995) საქმეებთან დაკავშირებით.

გთხოვთ, მხედველობაში მიიღოთ, რომ ინტერრაითს - ადამიანის უფლებათა იურიდიული დაცვის ცენტრი ხელს შეუწყობს გაერო-ს ადამიანის უფლებათა კომიტეტში ზემოხსენებულ პირთა იმ საჩივრების გადაცემა-გავრცელებას, სადაც ლაპარაკია საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან ისეთ დარღვევებზე, რომელთაც ითვალისწინებს სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო კონვენციის ფაკულტატური ოქმი.

გულწრფელად თქვენი
ბენ ემერსონი - სასამართლო კონსულტანტი

* * *

ინტერრაითს - ადამიანის უფლებათა იურიდიული დაცვის ცენტრი დაარსდა 1982 წელს იმისთვის, რათა განეხორციელებინა ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვა საერთაშორისო და ადგილობრივ კანონთა ეფექტური გამოყენებით. ინტერრაითს ეხმარება მოსამართლეებს, ადვოკატებს, არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და ადამიანის უფლებათა დარღვევების მსხვერპლთ საერთაშორისო, ეროვნულ და რეგიონულ სასამართლოებსა და ტრიბუნალებში საჩივრებისა და განცხადებების გადაცემაში, გაფორმებასა და გავრცელებაში. სახელმწიფოთა კანონიერი სტრუქტურები ხშირად ვერ ახერხებენ ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში ადგილობრივი და საერთაშორისო კანონების სრულ რეალიზებას. ხელს შეუშლელია ისიც, რომ მსოფლიოს ერთ ნაწილში ამ სფეროში მოღვაწე იურისტებმა არაფერი იციან სხვა რეგიონებში მოქმედი იურიდიული გადაწყვეტილებებისა და კანონთა განვითარების შესახებ, რაც ხელს უშლის მათ სრულყოფილ მუშაობას.

ინტერრაითს დაარსდა სწორედ იმისთვის, რომ განეხორციელებინა ადამიანის უფლებათა დაცვის სხვადასხვა სფეროების გაერთიანება. ორგანიზაციის ცენტრი ლონდონშია, მაგრამ ინტერრაითს სარგებლობს საერთაშორისო მანდატით - მის შტატში ჰყავს საერთაშორისო სამართლის სპეციალისტები, იურისტი პრაქტიკოსები, ადვოკატები და ა.შ.

ინტერრაითს უპირატესობას ანიჭებს ადამიანის იმ ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების განხორციელებას, რომელთა დაცვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. ასეთი განეკუთვნება: ადამიანის სიცოცხლის და ხელშეუხებლობის უფლება, ადამიანის ნების თავისუფალი გამოხატვისა და ყველა ინდივიდის მიმართ თანასწორი მოპყრობის უფლება.

ინტერრაითს იძლევა ადამიანის უფლებათა სფეროში პრაქტიკულ იურიდიულ კონსულტაციებს, რჩევებს ადვოკატებს, მოსამართლეებს, არასახელმწიფოებრივი ორგანიზაციებისა და რეპრესიების მსხვერპლთათვის ადგილობრივ ან საერთაშორისო სასამართლო პროცესებზე; აწარმოებს მოლაპარაკებებს, შეუძლია ანგარიშების შედგენა, ლექციების კურსის წაკითხვა; მონაწილეობს საერთაშორისო ან ადგილობრივ სასამართლოებსა და ტრიბუნალებში, ან შუამდგომლობს მათ წინაშე ადამიანის უფლებათა დარღვევის ფაქტებთან დაკავშირებით. მისი მოღვაწეობის სფეროს წარმოადგენს, აგრეთვე, გაერო-ს ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, ადამიანის უფლებათა ევროპის კომისია და სასამართლო და სხვა ამგვარი ორგანიზაციები.

ინტერრაითს უფლებამოსილია ჩაატაროს სემინარები, გამოსცეს ბიულეტენები ადამიანის უფლებათა სფეროში საერთაშორისო და ადგილობრივი კანონების შესახებ. მას აქვს სპეციალური ბიბლიოთეკა, სადაც თავს იყრის ადამიანის უფლებათა დარგში მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონებისა და საერთაშორისო კანონები.

დაბოლოს, ინტერრაითს - ესაა აპოლიტიკური, არაპარტიული საქველმოქმედო ორგანიზაცია.

დრო, რომელიც ჩემს სამშობლოდ ნებადართულ სამშობლოს სახავს

26 მაისი თბილისში ჩვეულებისამებრ პოლიციური რეჟიმისთვის შესაფერი ღონისძიებებით დაიწყო. ჩაიხერგა ქუჩები "კოლხური კოშკის" მისადგომებიდან თავისუფლების მოედნის ჩათვლით. ინსტრუქტირებულმა პოლიციამ და "ომონ"-მა დაიწყო დილით სახლებში, ხოლო 12 საათიდან - ქუჩებში ხალხის დაპატიმრება. განსაკუთრებულ ზონად ფილარმონიის მიმდებარე ტერიტორია გამოცხადდა, სადაც "მრგვალი მაგიდის" პოლიტიკურ ორგანიზაციებს 13.00 საათისთვის დანიშნული ჰქონდათ მიტინგი. პოლიცია ჯგუფ-ჯგუფად აპატიმრებდა აქციაზე მოსულ ხალხს. განსაკუთრებული მონდომებით ასრულებდა დავალებას "ომონ"-ი. მისი რაზმელები ეწეოდნენ საზოგადოების პროვოცირებას დედის გინებითა და პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ლანძღვით. როგორც ჩანს, ეს მათთვის მომიტინგეთა ამოცნობის ეფექტური საშუალება იყო. ვინმეს მხრიდან წყენისა და შელახული ღირსების დაცვის გამოვლენა საკმარისი გახლდათ, რათა მოქალაქე უმალ დაეპატიმრებინათ. დაპატიმრებას გადარჩენილებმა თავი მოიყარეს "კოლხურ კოშკთან", სადაც გაიმართა მიტინგი მიძღვნილი სამი ისტორიული თარიღისადმი: საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენის, ეროვნული გმირის - მერაბ კოსტავას დაბადებისა და საქართველოს პირველი პრეზიდენტის არჩევის დღისადმი. მიტინგზე სიტყვით გამოვიდნენ: თენგიზ კიკაჩეიშვილი, მუხრან მაჭავარიანი, ვახტანგ ბოჭორიშვილი, ნოდარ ჯალაღონია და "მრგვალი მაგიდის" პოლიტიკურ პარტიათა ახალგაზრდა წევრები.

მიტინგის დასასრულს საზოგადოება ტრადიციისამებრ მერაბ კოსტავას საფლავისკენ გაემართა. ამ მსვლელობისას მობილიზებული პოლიციისა და "ომონ"-ის კორდონები ხალხს გზას ულობავდნენ ცენტრალური ქუჩისკენ, არ ატარებდნენ დაქანცულ, მხცოვან მანდილოსნებსაც.

დრო, რომელიც სისხლს გზას უჩვენებს

მას შემდეგ, რაც ჯეიმს ბეიკერი საქართველოს ეწვია, რათა ქვეყნის სათავეში "დემოკრატიულად" მოსული მთავრობისთვის უფრო ლეგალურად განეცხადებინა მხარდაჭერა, 26 მაისი და საერთოდ ყველა ეროვნული დღესასწაულის აღნიშვნის უფლება ქართველი ერის მხოლოდ ერთმა მცირე, მაგრამ "ელიტარულმა" ნაწილმა მოიპოვა.

ასე მოხდა წელსაც. ქალაქის მერმა საზოგადოებრიობას აუწყა, რომ 26 მაისს მოეწყობოდა სახალხო სეირნობა, ალუბლის(?) და შოუ-კონცერტი. ხოლო შინაგან საქმეთა სამინისტრომ მკაცრად გააფრთხილა "ექსტრემისტურად" განწყობილი მოსახლეობა მიტინგებითა და აქციებით არ ჩაეშალათ სახელმწიფოს მეთაურის უშუალო ზრუნვით დაგეგმილი ღონისძიებანი. ასე რომ, განწყობაც თავიდანვე შეიქმნა. ხალხის ერთი ნაწილი საზეიმოდ მოემზადა, მეორე დასარბევად.

ამ დიდ ეროვნულ დღესასწაულს, რომლის მნიშვნელობასაც თეთრ აბრეშუმზე ლამაზად შესრულებული წარწერები გვაუწყებდნენ ("26 მაისი საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის დღეა" - სასტუმრო "აჭარის" ფასადის მშვენება), ჰუმანიზმითა და გულჩვილობით სახელგანთქმულმა მეთაურმა 80 პატიმრის შეწყალების დოკუმენტი შეაგება, თვითონ კი მინსკში დსთ-ს მოლაპარაკებაზე გაემგზავრა.

მეთაურის გარეშე დარჩენილი დედაქალაქი გამაგრებულ იქნა სპეცდანიშნულების შინაგანი ჯარებით და პოლიციის ნაწილებით, რომლებსაც დაევალათ ურჩი პირების დაპატიმრება. ამიტომ დილიდანვე დაიწყეს საეჭვოდ ჩაცმული და სახიფათოდ მოსიარულე ადამიანების დაკავება. პოლიცია ზვერავდა გამვლელებს, ესაუბრებოდა მათ. შემდეგ ჩამოქროლებდა ომონელთა [illegible], სუპერთანამედროვე მიკროავტობუსები და პოლიციელთა მითითებით და ზოგჯერ საკუთარი ინიციატივითაც მანქანებში ყრიდა შეშფოთებულ ხალხს.

დიდი ჯაფა დაადგა ამ დღეს სამართალდამცავ ორგანოებს. ერთ-ერთი რაფის საჭესთან თვით ომონის უფროსი თამლებრიშვილი(?) იჯდა. იგი მხნედ და ამაყად გამოიყურებოდა და თავისი მაღალი ჩინის მიუხედავად არ თაკილობდა ამ ოპერაციაში რიგითი ჯარისკაცის ფუნქციების შესრულებას.

ომონელები მოქმედებდნენ საქმიანად, სწრაფად. წამოწყებული საქმიანობით მიღებული კმაყოფილება მათი შავი ნიღბების მიღმაც კი შეიმჩნეოდა. ისინი ძირითადად ქალებს აკავებდნენ, როგორც ყველაზე დაუმორჩილებელ ძალას. მამაკაცებს მუჯლუგუნებითა და წიხლების კვრით მიერეკებოდნენ მანქანებისკენ.

დრო, რომელიც ჩემი არაა

ამ ოროთმტრიალს(?) სასტუმრო საქართველოს მიმდებარე ტერიტორიაზე შევესწარი. ხელში გაზეთის "თავისუფალი საქართველო" კრებული მეჭირა, რომელიც ოლღა(?) დემურია-კოსტავას სოფლით(?) მუზეუმისთვის მიმქონდა. გაზეთის ახალი ნომერი იმ დღის გამოსული იყო, ამიტომ იქვე გამოტანილ გაზეთებთან შევჩერდი და ახალი ნომერი ვიყიდე. რამდენიმე ნაბიჯის გადადგმა ვერც კი მოვასწარი, მორჩილი ტანის გოგონას(?) თავგანწირული კივილი შემომესმა. მას ორი ომონელი გამეტებით ურტყამდა და მანქანისკენ მიათრევდა. ინციდენტის ადგილს რომ მივუახლოვდი, იქვე მდგომმა პოლიციელმა ჩემსკენ გამოიშვირა ხელი და ომონელებს მიანიშნა: "ეს დააკავეთ, [illegible] ზვიადისტია, ხელში "თავისუფალი საქართველო" [illegible]". ომონელები მომცვივდნენ, როგორც [illegible] და მანქანაში ჩამსვეს, სადაც სხვა დაკავებულებიც იყვნენ. წამართვეს გაზეთები და მითხრეს, რომ კუკიის სასაფლაოზე წაგვიყვანდნენ. რაზეც გამეღიმა. ერთმა შედარებით "სანდომიანი" სახის ომონელმა პროფესია მკითხა. ვუთხარი, რომ ჟურნალისტი ვიყავი. იგი შეეცადა კარგად მომქცეოდა, მანქანიდან ჩამოსვლაშიც კი დამეხმარა. ასე დამაპატიმრეს პირველად "თავისუფალი საქართველოს" გამო.

მაგრამ ყველა დრო ერთია, როცა ჩვენ ერთი ვართ

ვაკის რაიონის პოლიციაში 50-მდე ადამიანი მოიყვანეს. ზოგს მოათრევდნენ, ზოგს ურტყამდნენ. ანა ნარიმანიძეს განსაკუთრებული სისასტიკით მოექცნენ. ომონელები ცდილობდნენ მის გალიასებრ საკანში ჩასმას. ანა ტიროდა, ეხვეწებოდა - აქ ნუ ჩამსვამთო. ასე გრძელდებოდა მანამ, სანამ "სანდომიანი" სახის ომონელმა მეგობრებს მოუწოდა თავი დაენებებინათ სასოწარკვეთის პირას მისული გოგონასთვის.

ომონელები კვლავ საზოვარზე(?) წავიდნენ. ანა გაოგნებული უცქერდა შემზარავ საკანს. პოლიციელები გადი-გამოდიოდნენ და ბრძანების მოლოდინში თვალს გვარიდებდნენ. ჩვენ დაჟინებით მოვითხოვდით - პასუხი გაეცათ რისთვის დაგვაკავა სპეცდანიშნულების რაზმმა. ყველანი ერთ დიდ ოთახში შეგვყარეს. ჩვენს შორის იყო ორსული ქალი და მოხუცი ლტოლვილი, რომელიც ჩუსტებს ყიდულობდა და რატომღაც დაიჭირეს. ნერვიული ნაბიჯებით ბოლთას სცემდა ახალგაზრდა ქალი, რომელიც ავადმყოფი შვილის წამლის შესაძენად გამოსულიყო; ხანდაზმული [illegible] ებდა პოლიციელს და უხსნიდა, რომ სახლიდან პურის საყიდლად გამოვიდა.

პოლიციელები მორიგეობით შემოდიოდნენ. ზოგი თანაგვიგრძნობდა, ზოგიც დაგვცინოდა. ასე გაიარა დაახლოებით ხუთმა საათმა. ხალხი დაიღალა, მოეშვა, ვიღაცამ გასამხნევებლად სიმღერა წამოიწყო.

რუსთაველის გამზირზე დაწყებული ალლუმი დასასრულს უახლოვდებოდა. პოლიციელებმა ჩვენი დაკითხვა დაიწყეს. ისინი ჩვენს პოლიტიკურ პოზიციას აფიქსირებდნენ. ერთ-ერთმა მათგანმა ასე განგვიცხადა: "მე თქვენ მეცოდებით. [illegible] ხართ, გამსახურდიას [illegible]" ხოლო მეორე, უფრო მრისხანე და [illegible], მაგიდაზე მუშტს გვიბრახუნებდა და ისტერიულად გაჰკიოდა: "გამსახურდიამ დაანგრია საქართველო. რა გინდათ ქუჩაში რომ დაწანწალებთ დილიდან. მისულიყავით სადმე და ნახავდით, რა კარგ დროს გაატარებდით, იგრიალებდით..."

დაკითხვის პროცედურამ მართლაც მხიარულად ჩაიარა. ყველა ღირსეულად იცავდა თავის პოზიციას. ერთ-ერთი დაკავებული ქალბატონი, პროფესიით მბეჭდავი-მემანქანე და დროებით უმუშევარი სამსახურშიც კი მიიღეს თურმე. ნუ იტყვით, რა ხანია ვაკის რაიონის პოლიცია მბეჭდავ-მემანქანეს ეძებს. ასე გახდა დამნაშავე-პატიმარი პოლიციის თანამშრომელი.

დაკითხვამ კარგა ხანს გასტანა. ამასობაში შევიტყვეთ, რომ მთაწმინდის, ორთაჭალის და საბურთალოს რაიონების პოლიციის განყოფილებები სავსე იყო დაკავებულებით, ჩვენს ხელთ არსებული მონაცემებით, სულ დააკავეს 120-მდე ადამიანი.

სახლებიდან აიყვანეს: ჟანი საყვარელიძე, გიორგი ხოშტარია, გიორგი კობახიძე, ლეილა ცომაია, [illegible] მგალობლიშვილი.

ვაკის რაიონის პოლიციის განყოფილებაში მოიყვანეს: ნონა დოჭვირი (სასტიკად სცემეს დაკავებისას), ნოდარ ულრელიძე, კლარა შუკვანი (აფხაზეთიდან დევნილი), გულნარა მეტონიძე, ზურაბ ვარდოსანიძე, იასონ ფავლენიშვილი, თენგიზ კუბლაშვილი (უზენაესი საბჭოს დეპუტატი), რევაზ კვირიკაშვილი, ავთანდილ [illegible], გურამ მამულაძე, თიარ ჩიქოვანი, ქეთევან ქურდოვანიძე, აბესალომ ფოფხაძე, ნუგზარ მღვდელაძე, გია მესხიშვილი, ალექსანდრე გომელაური, პაატა ბუხრაშვილი, ბადრი ელიაშვილი, დავით მერკვილაძე, დოდო საყვარელიძე, მედიკო ჩაჩუა (ორსული), თამარ მაჭოკაძე, ანა ნარიმანიძე (სასტიკად სცემეს), დალი მოდელაშვილი, დოდო ნეტარიძე, ანა მაჭარაშვილი, მანანა ჩხაიძე, ირინე გაბელია, ნატო გრიგოლია, ცირა ხომასურიძე, ნაირა ბლიაძე, მინდიაშვილი მზია, ციცო ვარდოსანიძე, ვენერა ჭკალუა, ტატა დოიაშვილი, მზია ტულუში, ზიმო ორბელაძე, მზია როსტიაშვილი, მანანა ოდილავაძე, მზია მირზაშვილი, ციცინო წიკლაური, იზოლდა გოდერძიშვილი, ციცო ნოზაძე.

მთაწმინდის რაიონის პოლიციაში მოიყვანეს: ზურაბ ურუშაძე, მაია კერესელიძე, მაყვალა უსაკაძე (ლტოლვილი, სასტიკად სცემეს), მერაბ ბალაშვილი (ლტოლვილი, სცემეს დაკავებისას), ვაჟა ქუთათელაძე (ხელი არ მოაწერა ჩხრეკის ოქმს, რისთვისაც სასტიკად სცემეს), ნიკოლოზ კობახიძე (ლტოლვილი), ასლან კორძაია, ნელი ადამაშვილი, ნელი ცხვედაძე, თურმანიძე, ლიანა ლომიძე, თამილა ნადიბაიძე, ნათელა ტყეშელაშვილი, ლაურა ფოცხიშვილი, მარგო ქაჯაია (66 წლის ქალბატონი, სასტიკად იქნა ნაცემი), მზია გაბელაშვილი, ლამარა ღოღელიანი, გულიკო ასათიანი, ელისო ზარნაძე, ზინაიდა თუთბერიძე, ბუცხრიკიძე, დოლიძე, გულნაზ ჭუმბურიძე, ციცინო ნანობაშვილი, თინათინ ქარუმიძე, ლია ასპანაძე, გუგული ჩხაიძე, ფატიმა რუსია, ჯუმბერ კოლუა, შორენა მეზვრიშვილი, ხვიჩა შოშიაშვილი (სასტიკად სცემეს), მურაზ თავბერიძე (სცემეს), ნუგზარ ცერცვაძე.

საბურთალოს პოლიციის რაიონულმა განყოფილებამ უმასპინძლა:

მუხრან მაჭავარიანს, ვახტანგ ბოჭორიშვილს, ჯემალ სილაგაძეს, თენგიზ კიკაჩეიშვილს.

ორთაჭალის რაიონის განყოფილებაში დააკავეს: ნატო აბაკელია, გიორგი ვანიშვილი, თამაზ კალაძე, გულიკო მწარიაშვილი, ლალი დოიკნიშვილი, ნუკრი ცერცვაძე, მერი სუჯაშვილი, ანი გეგელია, ილია ფოცხვერაშვილი, ჯუმბერ თოდაძე, ომარ იმაროვი, ნარგიზა ხალვაში (ლტოლვილი) დარეჯან დანელია.

დრო, როდესაც დროს უჯანყდება

ალბათ, ყველა, ვინც საკუთარ თავზე გამოსცადა შევარდნაძის რეჟიმის მთელი სისასტიკე, ვინც ოთხი წელია მონაწილეა იმ შემზარავი დარბევებისა და დახვრეტებისა, რასაც ადგილი ჰქონდა კანონიერი ხელისუფლების მომხრეთა მიერ გამართულ ყველა მიტინგზე, დამეთანხმება, რომ ყოველი დარბევის შემდეგ ისეთი შეგრძნება ჩნდება, რომ სისასტიკითა და ძალადობით [illegible] შევარდნაძის რეჟიმს ჯერ ასეთი რამ არ ჩაუდენია. არც წლევანდელი 26 მაისი იყო გამონაკლისი.

ადამიანები აიყვანეს ქუჩიდან, განურჩევლად. სცემეს, ემუქრებოდნენ. უხეშად დაარღვიეს ადამიანის უფლებები, დაარღვიეს პრესის კანონი (დააკავეს რამდენიმე ჟურნალისტი სამსახურეობრივი მოვალეობის შესრულების დროს). არ დაინდეს არც ორსული ქალი და არც მოხუცი. თავიანთ თანატოლ ბიჭებს წიხლები ურტყეს, საკუთარი დედების ტოლი ქალბატონები ითრიეს.

ვინ არიან ეს ნიღბიანი ომონელები? რატომ ემალებიან თუ სცხვენიათ პირბადის ახდა? ისინიც ხომ ქართველი ბიჭები არიან, ლამაზები, მოხდენილები, ზოგიერთს სანდომიანი სახეც კი აქვს. ვინ უბრძანა ამ საცოდავ ბიჭებს საკუთარი ხალხის აწიოკება და ცემა-ტყეპა? ვინ დაავალა? უფროსმა მღებრიშვილმა(?), რომელიც თვითონაც დიდი წარმატებით მონაწილეობს ამგვარ ოპერაციებში [illegible] სამინისტროს დავალებას ასრულებს, სამინისტრო ხელისუფლებისას, რომელიც [illegible] ურს, რომელიც ყველა დღესასწაულზე გასაცოდავებული ბიჭების მეშვეობით ურტყამს, შეურაცხყოფს, აპატიმრებს საკუთარ ხალხს. მთავარია დისკო-შოუ არ ჩაიშალოს, რომელზეც მოსკოვიდან საგანგებოდ ჩამოფრენილი ნახევრად შიშველი სოსო პავლიაშვილი იმღერებს, ხოლო [illegible] "[illegible] საზოგადოება" (ტელევიზიის ტერმინი) დაესწრება [illegible] საზოგადოება, რომლის კომფორტიც სულის წარწყმედის ფასად უნდა უზრუნველყოს იმ ქართველმა ომონელმა, რომელიც საკუთარი [illegible] სამსახურში [illegible] და რომელსაც შეიძლება ხვალ [illegible] ბელურის(?) დანახვაზე ცრემლიც კი გადმოუვარდეს.

ქეთევან ქურდოვანიძე

საქართველოს რესპუბლიკის გენერალურ პროკურორს ჯამლეთ ბაბილაშვილს

ასლი: საინფორმაციო საშუალებებს ადამიანის უფლებათა დაცვის ორგანიზაციებს

ჩვენ, ქვემორე ხელისმომწერნი, 1995 წლის 26 მაისს დაგვაკავეს ქუჩაში უსაფუძვლოდ, ბრალდების წარდგენის გარეშე და მიგვიყვანეს მთაწმინდის, ვაკის, საბურთალოს და ორთაჭალის პოლიციის განყოფილებებში. უმრავლესობას მოგვაყენეს სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა, წაგვართვეს პირადი ნივთები (ჩვენს შორის იყო ფეხმძიმე ქალბატონი, არიან განსაკუთრებული სისასტიკით ნაცემნი).

შელახულია ჩვენი, როგორც თავისუფალ მოქალაქეთა ღირსება და ჩვენს მიმართ ჩადენილია დანაშაული.

მოვითხოვთ, აღიძრას სისხლის სამართლის კოდექსის 194 და 138 მუხლების შესაბამისად, სისხლის სამართლის საქმე იმ პირთა მიმართ, რომლებმაც ჩვენს მიმართ დანაშაული ჩაიდინეს.

ვახტანგ ბოჭორიშვილი, მუხრან მაჭავარიანი, თენგიზ კუბლაშვილი, ნონა დოჭვირი, ზურაბ ურუშაძე, მაია კერესელიძე, ქეთევან ქურდოვანიძე, ჯემალ სილაგაძე, ზურაბ ვარდოსანიძე, გულნარა მეტონიძე, თიარ ჩიქოვანი, კლარა შუკვანი, ნოდარ ულრელიძე, ნატო აბაკელია, ნუკრი ცერცვაძე, ციცინო ვარდოსანიძე, ზინაიდა თუთბერიძე, ნინო ჯიშკარიანი(?), მედიკო ჩაჩუა, თამარ მაჭუტაძე, მზია როსტიაშვილი, იასონ ფავლენიშვილი, დალი გოდელაშვილი, დოდო საყვარელიძე, ანა მაჭარაშვილი, აბესალომ ფოფხაძე, ციცინო წიკლაური, ტატა დოიაშვილი, მზია ტულუში, დავით მერკვილაძე, გია მესხიშვილი, პაატა ბუხრაშვილი, ნატალია გრიგოლია, მანანა ჩხაიძე, ცირა ხომასურიძე, ბადრი ელიაშვილი.

ქრონიკა

ჩეჩნეთი

ჩეჩნეთში სამხრეთის მთიანი რაიონები ფედერალური ჯარების შეტევის ობიექტია. 31 მაისს რუსეთის [illegible] განახორციელა სოფ. ვედენოს მასირებული დაბომბვა. აქ დუდაევის მთავარი შტაბია. "სვობოდას" კორესპონდენტები ვედენოდან იტყობინებიან, რომ [illegible] ბომბდამშენების თავდასხმები [illegible] ქალები და ბავშვები ვედენოს ციხე-სიმაგრეს აფარებენ თავს. კორ. თხოვნას, მოვლენების შეფასებაზე, გენერ. მასხადოვმა უპასუხა: "რა არის თქვენ [illegible] ისინი არ უსმენენ მას, არც ჩვენ ვუგდებენ ყურს. ისინი ცხოველები არიან, ცხოველები ტვინით."

ჩეჩნეთის პარლამენტის აპარატის წევრი სულფიევი: "ვედენოს რაიონში არიან დაჭრილები, იბომბება სოფელი და ყველაფერი ეს ხდება საერთაშორისო საზოგადოების თვალწინ. უნდა დასრულდეს ეს ომი და საკითხი მოგვარდეს პოლიტიკური მეთოდებით."

დუდაევის მებრძოლებმა შექმნა "კამიკაძეების" ბატალიონები რუსეთის ჯარის წინააღმდეგ ტერორისტული აქტების განსახორციელებლად.

-ორგანიზაციამ "ინგუშეთისა და ჩეჩნეთის დედები" გადაწყვიტა ჩაატაროს საერთაშორისო მსვლელობა პროტესტის ნიშნად ჩრდილოეთ კავკასიაში სისხლისღვრის გამო.

გულღურა ხასანოვა მოსკოვიდან იტყობინება: 10 ივნისს მოსკოვიდან დაიწყება გეოგრაფიული მასშტაბებით უპრეცედენტო მსვლელობა "მშვიდობა და თანაგრძნობა".

მსვლელობის მონაწილეები ჩეჩნეთისა და ინგუშეთის დედები გაივლიან ევროპის ქვეყნებში: ვარშავა, პარიზი, ჟენევა, იერუსალიმი. აქციის დამფინანსებელი და ორგანიზატორია [illegible] ეკოლოგიური საზოგადოება "მწვანე ჯვარი". პროტესტი მიმართულია არა მარტო ჩეჩნეთის ომის არამედ ყველა ომების წინააღმდეგ მსოფლიოში. მშვიდობის და თანაგრძნობის ქარავანის აქციაში გათვალისწინებულია მიტინგებისა და მსვლელობების მოწყობა ევროპული ქვეყნების ქალაქებში, საერთაშორისო სამართალდამცავი ორგანიზაციების წარმომადგენლების მონაწილეობით [illegible] კონფერენციები. მსვლელობა დამთავრდება მოსკოვში 24 ივლისს.

"რუსეთის ხმა"

[illegible] მსხვილი სამხარი ოპერაციების მე-3 ეტაპი დუდაევის ფორმირებების წინააღმდეგ. რუსეთის შინაგანი ჯარების ოფიციალური წარმომადგენლის ცნობით, ამ ოპერაციის წარმატება განაპირობა ტაქტიკურმა დესანტმა, რომელიც ჩამოსვეს დასახელებული პუნქტის უკანა მხარეს. [illegible] დუდაევის მებრძოლები [illegible] ბილიკებით გადადიან მატროსკენ.

B.B.C.

ჩეჩენთა [illegible] რუსეთის [illegible] ფედერალური ძალების მიერ სოფელ ვედენოში დუდაევის მთავარი საბრძოლო შტაბის აღების ფაქტი კორესპონდენტის საუბრისას მან თქვა, რომ [illegible] ჩეჩენთა ტაქტიკა და გააქტიურება პარტიზანული ბრძოლები მთებში.

უცხოელი ჟურნალისტები აღნიშნავენ, რომ სოფელ ვედენოს ჰქონდა სიმბოლური მნიშვნელობა. ეს სოფელი იყო მე-19 საუკუნეში წინააღმდეგობის ბოლო კერა, საიდანაც შამილი ებრძოდა რუსეთს.

რადიო "თავისუფლების" ცნობით, ჩეჩნეთის მხარე თვლის, რომ სოფ. ვედენოზე განხორციელებული ოპერაცია არაფერს ცვლის, რომ ბრძოლები გადაინაცვლა მატროსში. რუსეთის თავდაცვის სამინისტროს განცხადებით, ჩეჩნეთის სამხრეთ აღმოსავლეთში ჩამოგდებულია რუსეთის სამხედრო შვეულმფრენი. დაიღუპა ეკიპაჟის ორი წევრი.

ჩეჩნეთის კონფლიქტის 20 ათასიანი მსხვერპლის უდიდეს ნაწილს მშვიდობიანი მოსახლეობა [illegible] გამიზნული პოლიტიკის [illegible]. აცხადებს რადიოსადგური "თავისუფლება". რუსეთის ჯარებმა დაუნდობელი საარტილერიო თავდასხმებით მიწასთან გაასწორა ის სოფლები, რომლებშიც ადგილობრივმა მოსახლეობამ [illegible] შესძლო მებრძოლთათვის გზის [illegible]. ამის მაგალითად კმარა სამაშკი. სამაშკი ამავე დროს იმ დასახლებული პუნქტების ზოგადი სახელიც არის, რომელიც არ ისურვეს დუდაეველებისთვის კარის მიხურვა.

თუ ჩემი საქმე ყალბია, მაშინ "პრეზიდენტის საქმეც" გაყალბებულია

29 მაისს უზენაეს სასამართლოში მოყვანილ პატიმრებს საქმის გასაცნობად [illegible] ბარძიმაშვილის და ო.კოჭლამაზაშვილის [illegible] ზ.ბარძიმაშვილმა [illegible] განუცხადეს, რომ [illegible] ჩატარდებოდა. ამას [illegible] სხდომის და განსასჯელების სამართ[illegible] მოჰყვა. 12 მაისს [illegible] საქმის მასალების გასაცნობად მათთვის [illegible] 10 სამუშაო დღე 29 მაისს მიცემული [illegible] - 24 მაისის სხდომის გახსნა [illegible] კოლეგიის მიერ თავისივე [illegible] უხეში დარღვევა იყო. [illegible] სახელმწიფო ბრალმდებლის - [illegible] გამოუცხადებლობამ ნ.ბეჟიტ[illegible] მოსამართლე სხდომა გადაედო. [illegible] 29 მაისს უზენაეს სასამართლოს [illegible] მყოფ ხალხს სამოქალაქო [illegible] გამოწყობილი ტანმაღალი თანამშრომლები ენერგიულად ერეკებოდნენ. გაირკვა, რომ უზენაეს სასამართლოში ეუთო-ს ეგიდით ტარდებოდა იურისტთა საერთაშორისო თათბირი-სემინარი. ჩანს, სასამართლოს ხელმძღვანელობას სურდა თავიდან აეცილებინა პოლიტიკურ პროცესებზე დამსწრე არასაიმედო აუდიტ[illegible] [illegible] უცხოელებთან.

29 მაისის სხდომის გახსნისთანავე განსასჯელმა ბარძიმაშვილმა რამდენიმე შუამდგომლობა დააყენა. მან მოითხოვა:

- 1992 წლის 10 ოქტომბრის სახელმწიფო საბჭოს სხდომაზე შევარდნაძის მიერ წარმოთქმული სიტყვის ვიდეოჩანაწერის მისთვის წარდგენა: "დამაკავეს 1992 წლის 5 ოქტომბერს, ბრალი წარმიდგინეს 13 ოქტომბერს, მხოლოდ მას შემდეგ, რაც შევარდნაძემ 10 ოქტომბერს განაცხადა, რომ დაკავებულია გროზნოდან მართული ტერორისტთა ჯგუფი, რომელმაც რაზმაძეზე თავდასხმა განახორციელა";
- სსსკ 236-ე და 237-ე მუხლების თანახმად, იმ საქმის განჩინებებისა და ოქმების წარმოდგენა, რომელშიც ბარძიმაშვილი იყო გაერთიანებული მისი საქმის გამოყოფამდე;
- კომპლექსური სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარება: "ბოლო 9 წელი პირველი ჯგუფის ინვალიდი ვარ... ჩემი ჯანმრთელობის მდგომარეობის დამადასტურებელი ცნობები ან დაკარგულია, ან გაყალბებული. სამჯერ მქონდა თვითმკვლელობის მცდელობა, ასეთ კაცს ფსიქიატრიული ექსპერტიზაც კი არ ჩამიტარეს";
- მისი ქალიშვილისა და მეუღლის დაპატიმრების დოკუმენტებისა და მასალის გამოთხოვნა შესაბამისი რაიონული განყოფილებებიდან: "ჩემი ქალიშვილი თამარი ჩემი დაპატიმრებიდან მეორე დღეს აიყვანეს, ჰყავდათ საინფორმაციო-სადაზვერვო სამსახურის წინასწარი დაკავების საკანში. ჩემი მეუღლე კი 1993 წლის 5 ოქტომბერს, ჩვენი სასამართლო პროცესის შემდეგ დააპატიმრეს - მუხიანის პოლიციაში ჰყავდათ ოთხი დღე. ეს ჩემზე ზემოქმედების მიზნით გაკეთდა...";
- საქმის მასალების მეორე ტომში ჩაკრებული დაკითხვის ოქმის გრაფიკული და ქიმიური ექსპერტიზის ჩატარება:" მე ამ დღეს - 1992 წლის 13 ოქტომბერს არავის დაუკითხივარ, საქმეში კი დაკითხვის ოქმი დევს - გამომძიებლის ხელით შესრულებული და თითქოს ჩემი ხელმოწერით დამოწმებული - ჩემს ხელმოწერას არ ვადასტურებ!"
- ვინმე კვეტენაძის საქმის სუკ-იდან გამოთხოვა და გაცნობა, სადაც ბარძიმაშვილი მოხსენიებულია თანამონაწილედ და დაიკითხა კიდეც მოწმის სახით კვეტენაძის სასამართლოზე: "მე ბრალად მედება აღმოსავლეთ საქართველოში ტერორისტული ორგანიზაციების ჩამოყალიბება, პატრიკეევზე, გრეკოვზე, მიშველაძეზე, კოლუაშვილზე თავდასხმების მცდელობები. არც ერთი ეს მასალა საქმეში არ დევს - გამაცანით, რის საფუძველზე დამაპატიმრეს. წარმომიდგინეთ რაიმე მასალა ჩემს დაკავებამდე შედგენილი ჩემს წინააღმდეგ";
- დამატებითი მოწმეების - მისი დაკავებისა და თვითმკვლელობის მცდელობის მხილველების, მოქალაქეთა და ნაძალადევის პროკურატურის მუშაკთა - დაკითხვა.

ადვოკატმა ქ. ბექაურმა მოითხოვა სასამართლო კოლეგიისგან განჩინების გამოტანა წინასწარი ძიების დროს ბარძიმაშვილის მიმართ უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევის მრავალ ფაქტთან დაკავშირებით. მან დაასახელა იმდროინდელი საგამოძიებო ჯგუფის უფროსის, ამჟამად გენერალური პროკურორის მოადგილის - ა.ბალუაშვილის არაერთი გამოსვლა პრესითა თუ ტელევიზიით, სადაც ის დადასტურებულად და დამტკიცებულად იხსენიებს ბარძიმაშვილის ბრალს. ბექაურმა მოითხოვა ბალუაშვილის მიერ გაზეთ "საქართველოს რესპუბლიკაში"(1992 წ. 22 დეკემბერი) დასახელებული ვიდეოფირის წარმოდგენა. სადაც აღბეჭდილია ბარძიმაშვილის გაყვანა საჩხერის მაგისტრალის ერთ-ერთ მონაკვეთზე და მის მიერ 300 კგ ასაფეთქებლის ამოღება: "ასეთი ვიდეოფირი არ არსებობს. უფრო მეტიც, შემთხვევის ადგილზე მხოლოდ გოგიჩაშვილია გაყვანილი, მაგრამ ეს არ უშლის ხელს ბალუაშვილს პრესის მეშვეობით ამტკიცოს, რომ შემთხვევის ადგილზე სწორედ ბარძიმაშვილი გაიყვანეს".

ბექაურმა წარუდგინა სასამართლოს მისი დაცვის ქვეშ მყოფის ინვალიდობის დამადასტურებელი დოკუმენტები, რომლებიც მოსამართლემ უსიტყვოდ მიიღო და განაცხადა, რომ ენდობა ამ საბუთებს.

"მე მგონი, თქვენ ამის კომპეტენცია არა გაქვთ - ეს ცნობები გაცემულია 1984 და 1986 წლებში. მას შემდეგ ბარძიმაშვილს გამოკვლევა არ ჩატარებია. 1994 წლის 3 აგვისტოს ჩატარებული სამედიცინო გამოკვლევა სრულიად გაყალბებულია. ჩვენ ამ დასკვნასაც კი არ ვიცნობთ. სხვათა შორის, ამ დოკუმენტს კონსილიუმის მონაწილე ორი ექიმი - თერაპევტი მ. ილურიძე და ნევროპათოლოგი თ. კერძევაძე ხელს არ აწერენ. მიუხედავად ამისა, სწორედ ეს დასკვნა დაედო საფუძვლად ბარძიმაშვილის საქმის გამოყოფას, რისი უფლებაც მოსამართლე მირზა დოლიძეს არ ჰქონდა!"

ადვოკატმა დ.ბალათურიამ მხარი დაუჭირა ბექაურის შუამდგომლობას და თავის მხრივ მოითხოვა მისი დაცვის ქვეშ მყოფი კოჭლამაზაშვილისთვის კომპლექსური სამედიცინო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის ჩატარება.

30 მაისს სხდომა გახსნა პროკურორმა ბეჟიტაშვილმა. მან არ დააკმაყოფილა განსასჯელთა და ადვოკატთა თითქმის არც ერთი შუამდგომლობა: "რამდენად სწორი იყო შევარდნაძის გამოსვლა 10 ოქტომბერს, ეს სხვა საკითხია, მაგრამ მისმა გამოსვლამ რომ იმოქმედა ბრალის წაყენებაზე, არასწორად მიმაჩნია. დაპატიმრებამდე რომ გაეკეთებინა განცხადება, ეს შეიძლება ზეგავლენად ჩაგვეთვალა". რაც შეეხება საქმის მასალების გაცნობას, მან სასამართლოს შესთავაზა, უზენაესი სასამართლოს პლენუმის ახალი დადგენილების თანახმად, განსაზღვრული ვადის დადგენა საქმის გასაცნობად - მაგრამ პროკურორმა ვერ გაიხსენა ამ დადგენილების ნომერი და თარიღი (?!). "ქალიშვილის დაპატიმრება ბარძიმაშვილზე ზემოქმედება ვერ იქნებოდა, რადგანაც იმ დროს ის უკვე იზოლირებული იყო და მის დაკავებას ვერ გაიგებდა"(?!). არ არის საჭირო სასამართლოს ზედმეტად შეწუხება კვეტენაძის საქმესთან დაკავშირებით. ეს საქმე თქვენ ბრალად არ გედებათ",- თქვა ბეჟიტაშვილმა. რაც შეეხება ბალუაშვილს, ბრალმდებელმა ის გასაოცარი მონდომებით დაიცვა და მისი განცხადებები პრესაში ჟურნალისტების არასწორი აღქმით ახსნა(?!).

მოკლედ, პროკურორი დაეთანხმა მხოლოდ ექიმების დაკითხვას.

მოსამართლე საყვარელიძემ, უგულებელყო რა სსსკ 279-ე მუხლის მოთხოვნა შუამდგომლობების ცალ-ცალკე და დაუყოვნებლივ განხილვის შესახებ, ორი დღით გადადო სხდომა, რითაც უხეშად დაარღვია კანონი.

1 ივნისს სასამართლო კოლეგიამ ფაქტობრივად გაიმეორა პროკურორის აზრი - არ დააკმაყოფილა თითქმის არც ერთი შუამდგომლობა. საქმის გაცნობისთვის განსასჯელებს მისცა ოთხი სამუშაო დღე და დაეთანხმა დამატებითი მოწმეებისა და ექიმების დაკითხვაზე.

ბარძიმაშვილმა ისარგებლა აზრის გამოთქმის უფლებით და განაცხადა, რომ, როგორც ჩანს, პროკურორი არ იცნობს საქმის მთელ მასალას, თორემ არ დატოვებდა უყურადღებოდ საქმეში არსებულ ლაფსუსებს: საქმე ზვიად გამსახურდიას წინააღმდეგ აღძრა ვ. რაზმაძემ 1992 წლის 4 იანვარს, ე.ი. მაშინ, როდესაც გენერალური პროკურორის მოვალეობას ასრულებდა ვ. აბაკელია. რაზმაძე ამ დროისთვის მოხსნილი იყო თანამდებობიდან, ხოლო პრეზიდენტი ჯერ კიდევ მთავრობის სახლში იმყოფებოდა. აბაკელია გაათავისუფლეს მხოლოდ 1992 წლის 16 იანვარს; საბრალდებო დასკვნაში აბსოლუტურად არ ჩანს 1991-92 წ.წ. მოვლენათა შეფასება; დასახელებულია ბარძიმაშვილის დაპატიმრების ხუთი სხვადასხვა მისამართი: იგი დაკავებულია ერთ ადგილას, თავი დაუჭრია დაპატიმრების მომენტში სულ სხვაგან, პირადი ჩხრეკა სხვა მისამართზე ჩატარდა და ა.შ. უფრო მეტიც, 5 ოქტომბერს დაკავებულ ბარძიმაშვილს 6 ოქტომბერს დაუჭრია თავი "აყვანის მომენტში თვითმკვლელობის ჩადენის მიზნით", - ატყობინებს ნაძალადევის რაიონის პროკურორი საგამომძიებლო ჯგუფის უფროსს ბალუაშვილს.

ბარძიმაშვილის განცხადებით, საბრალდებო დასკვნაში, რომლითაც "პრეზიდენტის საქმის" მონაწილე 19 პოლიტპატიმარს (მათ შორის მასაც) ასამართლებდნენ, დასახელებულია მისი დანაშაულის ისეთი ეპიზოდები და დეტალები, ისეთი მოწმეები, რომლებიც არ ფიგურირებენ ამჟამად განსახილველად გამოტანილი საქმის საბრალდებო დასკვნაში: "ჩემი და თ. წიკლაურის საქმე გააერთიანეს დანარჩენი 17 პოლიტპატიმრის საქმესთან... არ შეიძლება ერთი და იგივე პიროვნებებს ერთი და იგივე ეპიზოდით ორი სხვადასხვა საბრალდებო დასკვნით ასამართლებდნენ! ამიტომ სსსკ 237-ე მუხლის საფუძველზე, რომელიც ითვალისწინებს გაერთიანებული საქმეების მონაწილეთათვის დოკუმენტების ჩაბარების წესს, "ზვიად გამსახურდიას საქმის" საბრალდებო დასკვნა უნდა ჩამაბაროთ."

სასამართლო კოლეგიამ, პროკურორის აზრის გათვალისწინებით, უარი უთხრა განსასჯელს ამ შუამდგომლობაზე და აღნიშნა, რომ ბარძიმაშვილი ცდილობს საქმის განხილვის გაჭიანურებას. ამას მოჰყვა განსასჯელის პროტესტი: "დღეს არავის გაუსინჯივარ, ისე მომიყვანეს აქ სიცხიანი და არაფერს ვამბობდი სწორედ იმიტომ, რომ პროცესის გაჭიანურება არ მსურს."

კამათის დროს გამოიკვეთა სასამართლო კოლეგიის მიერ კანონის დარღვევის კიდევ ერთი ფაქტი - როგორც ბარძიმაშვილმა და მისმა დამცველმა განაცხადეს, სსსკ 279-ე მუხლის თანახმად, განჩინების გამოტანა ხდება სათათბირო ოთახში და არა მოსამართლის კაბინეტში. "ასეთი მოქმედება ჰბადებს ეჭვს, რომ სასამართლო კონსულტაციებს იღებს ხელმძღვანელობისგან", - განაცხადა ბარძიმაშვილმა.

ნინო ჩეჩელაშვილი

პოლიციაზე თავდასხმა გათამაშებული იყო...

29 მაისს გაგრძელდა კახა ქარდავას საქმის სასამართლო, რომლის სხდომები რამდენჯერმე გადაიდო მოწმეთა გამოუცხადებლობის გამო. 1 ივნისს, როგორც იქნა, გამოცხადდა ერთ-ერთი გატაცებულთაგანი - კუკური როგავა, რომელიც 1992 წლის შემოდგომაზე მუშაობდა ზუგდიდის პოლიციის უფროსად. მან განაცხადა, რომ საერთოდ არ იცნობს განსასჯელ ქარდავას, ხოლო ოჯახი, სადაც იგი მიიყვანეს გატაცების შემდეგ, დიდი პატივისცემით შეხვდა - "მთელი ოჯახი შეწუხდა, ყოველ დილას გვეკითხებოდნენ, სადილად რა მოგართვათო." გატაცებულთა ყარაულებს იარაღი კი ჰქონდათ, მაგრამ საბანაოდ ერთად დადიოდნენ, სამი დღის შემდეგ კი გაათავისუფლეს.

იმის გამო, რომ მოწმეები არ ცხადდებიან სასამართლოზე, კოლეგიის თავმჯდომარის მიერ დაიკითხა თვით განსასჯელი ქარდავა. მან თავი არ სცნო დამნაშავედ: "იარაღი არასდროს შემიძენია და არ მქონია. ჩვენება მაქვს მიცემული, მაგრამ ის მიმაცემინეს ფიზიკური სემოქმედების და ცემის ქვეშ. ვივეცი ჩვენება, რათა სასამართლოზე გამეცხადებინა სიმართლე."

"1992 წლის 6 ივლისს წალენჯიხის სკოლა-ინტერნატში დაბანაკებული იყო "მხედრიონი" მათზე თავდასხმის შემდეგ მხედრიონელებმა ჩემი მშობლების ბინა გადაწვეს, ალბათ, "ზვიადისტობის" გამო. კანონი მაშინ არ არსებობდა, არავის ინდობდნენ - არც დიდს, არც პატარას, ანადგურებდნენ ყველაფერს და ხალხს აწამებდნენ. მთელი ჩემი ოჯახი გახიზნული იყო, ეს ამბავი რომ მოხდა. მეც სოხუმში ვიყავი ბიძაჩემთან."

1992 წლის ზაფხულში გატაცებულთა შესახებ ქარდავამ განაცხადა, რომ ამ ფაქტზე საერთოდ არაფერი იცის, გატაცებულთა განთავისუფლების შემდეგ მან გაიგო თავისი ბიძაშვილის, ბონდო აბშილავასგან, რომ ბიძამისის სახლში, სოფ. საჩინოში მთავრობისა და მათი ქარდავების სახელით სთხოვეს დროებით შეენახათ რამდენიმე პირი: "მე ბიძაჩემის სახლში იმ დროს საერთოდ არ ვყოფილვარ."

წალენჯიხის მილიციაზე თავდასხმის ფაქტთან დაკავშირებით განსასჯელმა განაცხადა, რომ 1992 წლის 2 ოქტომბერს წალენჯიხაში წესრიგის დასაცავად შექმნილმა სახალხო რაზმმა პიკეტზე დააკავა ჯეჯელავების ბანდის წევრები. გაქცეული ზური ჯეჯელავა მოითხოვდა მათ განთავისუფლებას და ემუქრებოდა წალენჯიხის მილიციის იმჟამინდელ უფროსს გ. კალანდიას ოჯახის წევრთა გატაცებითა და აწიოკებით. რაიონის მოსახლეობაში ავტორიტეტის დაკარგვით შეშინებულმა გ.კალანდიამ სთხოვა თავის ნაცნობ კახა ქარდავას, წესრიგის დამცველი რაზმის ერთ-ერთ წევრს, გაეთამაშებინა პოლიციაზე თავდასხმა და პატიმართა ძალით გამოხსნის სცენა: "ჯეჯელავები ყველაფრის მაქნისნი იყვნენ, რაიონში საშინელი უკანონობა სუფევდა. მსხვერპლი რომ არ ყოფილიყო, სხვა გზას ვერ ვხედავდით. მე უიარაღოდ მივედი პოლიციის შენობაში გ. კალანდიასთან მოსათათბირებლად." პატიმართა განთავისუფლების დროს ქარდავა პოლიციის შენობასთან იდგა.

ადვ. ქირიას აზრით, წალენჯიხის პროკურორის ჩვენება, რომ ქარდავა ეხმარებოდა დაპატიმრებულებს, იმით აიხსნება, რომ განსასჯელის დაპატიმრების სანქცია უკანონოდ აქვს გაცემული და ეს სურს გაამართლოს მისი დანაშაულში მხილებით. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, რომ ქარდავას წინააღმდეგ ძიებას არსებითი მტკიცებულებებიც კი არა აქვს, რაც სხდომაზე აღნიშნა კიდეც სასამართლო კოლეგიის შემადგენლობამ.

ნ.ჩ.

სასამართლო პროცესი დამთავრდა - საპროცესო დარღვევები გრძელდება!

უკვე 3 თვეა დასრულდა სასამართლო პროცესი "პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიასა და მის მომხრეთა" მიმართ საქმეზე №7493810. საზოგადოებისთვის ცნობილია, რომ ამ პროცესს არ დაასწრეს ნაწილი განსასჯელებისა. უკვე მსჯავრდებულებმა, კანონის თანახმად, მოვითხოვეთ სასამართლო ოქმების გაცნობა, რაც დღემდე არ არის დაკმაყოფილებული. სასამართლო ყოველნაირად ცდილობს სხდომის ოქმების გაცნობის გაჭიანურებას და ამის გამო უკვე მესამე თვეა კოლონიის მაგივრად კვლავ საპყრობილეში გვიწევს ყოფნა. მიუხედავად მრავალი მცდელობისა, ჩვენმა მოთხოვნებმა შედეგი არ გამოიღო. გთხოვთ, ჩვენი კანონიერი უფლების დროულად დაკმაყოფილებას.

მსჯავრდებული პოლიტპატიმრები:

ზაზა წიკლაური
თეიმურაზ კაპანაძე
გივი კალმახელიძე

ზაზა წიკლაურს ციხის დახურული რეჟიმით ემუქრებიან

როგორც ჩვენთვის გახდა ცნობილი, რუსთავის №1 კოლონიაში გადაყვანილ პოლიტპატიმარს, ზაზა წიკლაურს, იმ საბაბით, რომ მან უარი განაცხადა წვერის გაპარსვაზე, ემუქრებიან კარცერში მოთავსებითა და გასამართლებით, რის შემდეგაც მას, საფიქრალია, მიუსჯიან ციხის დახურულ რეჟიმს. ყოველ შემთხვევაში, ამგვარი მუქარა გაისმა კოლონიის უფროსის, ირაკლი გაბუნიასგან. პოლიტპატიმარმა კოლონიის ხელმძღვანელობას მოსთხოვა შიდაგანაწესის გაცნობა, რათა თავად დარწმუნებულიყო, გათვალისწინებულია თუ არა კოლონიის რეჟიმით თმასთან ერთად წვერის გაპარსვა. მაგრამ ადმინისტრაცია არ აკმაყოფილებს პოლიტპატიმრის მოთხოვნას.

საგულისხმოა, 4 ივნისს რუსთავის კოლონიიდან მოხდა გაქცევა, გაურკვეველ ვითარებაში გაიპარა ერთი პატიმარი. როგორც ჩანს, ზაზა წიკლაურის წვერის მიმართ მომეტებულმა ინტერესმა, იმდენად დაასაქმა კოლონიის ადმინისტრაცია და მომსახურე პერსონალი, რომ ჯეროვანი ყურადღება ვეღარ მიაპყრეს დანარჩენ პატიმრებს.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ზაზა წიკლაურის კოლონიაში გადაყვანა არ შეესაბამება საპროცესო ნორმას, ვინაიდან, სსსკ 264-ე მუხლის თანახმად, სასამართლო ვალდებულია, მსჯავრდებულის მოთხოვნის შემთხვევაში, გააცნოს მას სასამართლო სხდომის ოქმები, რასაც პოლიტპატიმარი დღესაც კატეგორიულად მოითხოვს. მის მიმართ დაშვებული ამ დარღვევების გამო, როგორც ჩანს, ზაზა წიკლაური გამოაცხადებს შიმშილობას.

„ამ მთავრობასთან შერიგება შეუძლებელია...“

22 მაისს შურღაია-ოთხოზორიას საქმის სასამართლოზე ადვ. ნავროზაშვილმა წაიკითხა სოფ. კახათის 700-მდე მცხოვრების წერილი, სადაც განსასჯელი ოთხოზორია დახასიათებულია როგორც სამაგალითო და აფხაზეთში მებრძოლი, მოსახლეობის ბანდიტებისგან დამცველი, შრომელი კაცი.

მოსამართლემ გამოაქვეყნა განსასჯელ შურღაიას დედობილის, ქ-ნ აგრაფინა კუკავა-შენგელიას 1995 წლის 9 მაისით დათარიღებული წერილობითი ჩვენება. წინასწარ ძიებაში მის მიერ მიცემულ ჩვენებასთან ერთად. ირკვევა, რომ ვ. შურღაია დააკავეს ხსენებული მოწმის სახლში. ჩხრეკა მოხდა მისი დაკავებიდან ერთი საათის შემდეგ. დაკავებიდან ჩხრეკამდე დროის შუალედში დიასახლისს საწოლი გაუსწორებია და იქ არავითარი იარაღი არ იყო, ხოლო ჩხრეკისას, მას შემდეგ, რაც იგი თანამოწმეების დასაძახებლად გაგზავნეს, სანამ 80 წლის მოხუცი უკან დაბრუნდა, ბალიშის ქვეშ საიდანღაც გაჩნდა ქსოვილში სათუთად გახვეული იარაღი - პისტოლეტი და ხელყუმბარა.

„...როდესაც ჯარი გაიქცა, მოსახლეობის გამოყვანა აფხაზეთიდან დაიწყო პოლიციამ პრეზიდენტ გამსახურდიას დავალებით“

- განაცხადა მოწმე თორნიკე ქირიამ (ზუგდიდის პოლიციის უფროსი 1993 წლის 7 ნოემბრამდე). იგი ბოლომდე იმყოფებოდა ოჩამჩირეში და მოუთხრო სასამართლოს, როგორ მიატოვა დაუცველი მოსახლეობა გაქცეულმა ჯარმა, რა ქაოსი სუფევდა ფრონტზე. ხალხის გამოყვანა პრეზიდენტმა დაავალა პოლიციას. „ჩვენ გამოგვიყვანეს 18 მანქანა და გრაფიკით ვმუშაობდით.“ მისი თქმით, მდ. ენგურზე მდგარი გორის ბატალიონი და ოჩამჩირის პოლიცია არ აჩხრეკდა იარაღიანებს. მათ სთავაზობდნენ დაეცვათ მოსახლეობა, ან ჩაებარებინათ იარაღი. ხოლო ლტოლვილებს არავინ უქმნიდა დაბრკოლებას. „ტელევიზია სისულელეს აცხადებდა, - აღნიშნა მოწმემ, - მე ეს კუთხარი ოჩამჩირის გამგებელს. გუგუჩიას, რომ ეს სიცრუე კუთხეების ერთმანეთთან დასაპირისპირებლადაა და თბილისში შეატყობინე-თქო. დამპირდა და არ გააკეთა.“

მოწმემ განაცხადა, რომ კარგად იცნობს გ. ოთხოზორიას, რომელიც პირველივე დღიდან თავისი რაზმით იბრძოდა აფხაზეთში, ეხმარებოდა პოლიციას წესრიგის დამყარებაში.

თ. ქირიას თქმით, იგი პრეზიდენტ გამსახურდიას დავალებით მონაწილეობდა ო. ფაცაციასთან მოლაპარაკებებში, რომელზეც ითქვა, რომ თუ შევიდოდა არა ჯარი, ან „მხედრიონი“, არამედ პოლიცია, მაშინ მას კანონიერი ხელისუფლების შეიარაღებული ძალები წინააღმდეგობას არ გაუწევდა. შედგა მოლაპარაკება ხობში, ფოთში, ზუგდიდში პოლიციის შეყვანის თაობაზე. მაგრამ პირობა დაირღვა: ფოთში და სენაკში შევიდა ჯარი, ზუგდიდში - „მხედრიონი“, „თეთრი არწივი“, მოხდა დანაშაულობანი, რამაც ხალხში კვლავ უკურეაქცია გამოიწვია.

კითხვაზე, უნახავს თუ არა მოწმეს 1993 წ. ოქტომბერში ჩეჩენი „ბოევიკები“, მან უარყოფითი პასუხი გასცა. ხოლო კითხვაზე, რა იცის სოხუმიდან ზუგდიდში ლტოლვილების გადმოსვლის შესახებ, მან უპასუხა, რომ ასეთ კითხვებს დასვამს მხოლოდ ის, ვინც ამ მხარის გეოგრაფია არ იცის, როდესაც გულრიფშის მხარე გადაკეტილი იყო, კოდორის ხეობა კი ღია. მას 27 სექტემბრიდან ერთი კვირის განმავლობაში ინარჩუნებდა ლ. ქობალიასა და ჭუმბურიძის ხალხი. ამ პერიოდში ლტოლვილები სოხუმიდან ზუგდიდში გადმოდიოდნენ, შემდეგ კი, ცხადია, ვერა.

ვ. შურღაიას შესახებ მოწმემ განაცხადა, რომ მის დანაშაულობათა შესახებ, როგორც პოლიციის უფროსს, არავითარი მონაცემები არა აქვს.

„მიზანი იყო - ერთად ბრძოლა“

ამავე სხდომაზე ჩვენებით გამოვიდა მოწმე დავით გულუა - აფხაზეთის შინაგან საქმეთა მინისტრი, საქართველოს შს სატრანსპორტო მთავარი სამმართველოს უფროსი, რომელიც განსასჯელ ოთხოზორიას შეხვდა 1993 წლის ნოემბერში გია გულუასთან ერთად, იარაღის ჩაბარების საკითხზე გამართული მოლაპარაკების დროს. მისი თქმით, ოთხოზორიას უნდა ენახა თავისი რაზმის წევრები და მოლაპარაკებოდა ამის თაობაზე. ამ შეხვედრის დროს გია გულუას უთქვამს, „ხვალ-ზეგ აფხაზეთში უნდა დავბრუნდეთ და ერთად ვიომოთ, შენ იქ ნაომარი ხარ და იცი სიტუაცია.“ მოწმემ დაადასტურა, რომ გ. გულუამ მისცა ოთხოზორიას ხელშეუხებლობისა და თავისუფალი გადაადგილების სიტყვიერი უფლება, იარაღის ტარების საბუთის შესახებ კი არაფერი იცის.

აფხაზეთის ომთან დაკავშირებულ საკითხზე მან განაცხადა:

„29 სექტემბერს გამოვედი სვანეთის გზით, დალის ხეობით, რადგან გულრიფში აფხაზებს ეკავათ. იყო პატარა გასასვლელი მონაკვეთი რკინიგზით - ზღვამდე და ხალხი იქიდან გადიოდა, ჯარიც კი შემოვიდა 26-ში სადამოს. ჭუმბურიძე, კიტოვანი და დათუაშვილი გამოვიდნენ საბედიო-ჯვარი-ხაიშიმესტია-ლენტეხის გზით. ისინი სად იბრძოდნენ, არ ვიცი. ნოემბრის შუა რიცხვებში ზუგდიდში იყო ყველაზე მეტი ლტოლვილი - 70 ათასამდე, ძირითადად გალის მოსახლეობა. გადმოსვლისას ენგურზე იდგა არასამთავრობო ჯარი და ამოწმებდა ხელბარგს - იარაღს არ ატარებდნენ. სოხუმის დაცემის შემდეგ იყო ერთიანი ფრონტის შექმნის ცდა. პრეზიდენტის მომხრეები თანახმა იყვნენ. მანამდეც იყო მოლაპარაკებები, რომლის დროსაც სამჯერ შევხვდი ლ. ქობალიას. ესწრებოდნენ ო. ფაცაცია, თ. ქირია, კ. ჭანტურია (ზუგდიდის პროკურორი - რედ.), პ. დათუაშვილი, უზენაესი საბჭოს დეპუტატები - 10-15 კაცი. მიზანი იყო - ერთად ბრძოლა, ტყვეობის გატარება. ის მხარე აფხაზეთის ომს თვლიდა არასწორად. ვსაუბრობდით საერთოდ საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის საკითხების ირგვლივ. იყო პოლემიკა, მაგრამ რაღაცაში - შეთანხმებაც.“

კითხვაზე, იცის თუ არა რაიმე არძინბასთან მოლაპარაკებების შესახებ, მოწმე დ. გულუამ უპასუხა, რომ გ. ხაინდრავამ გააგზავნა ლ.ქობალია, მაგრამ თვითონ იქ არ ყოფილა და შედეგიც არ იცის.

ოთხოზორიამ მოწმის ჩვენების შემდეგ მისცა განმარტება და განაცხადა:

„ - თქვენ შეწყალება ახსენეთ - მე შესაწყალებელი არაფერი მაქვს. იქ საუბარი იყო შერიგებაზე და აფხაზეთში ბრძოლაზე, თორემ მე მოსანანიებელი არაფერი მაქვს და ამ მთავრობასთან შერიგებაც შეუძლებელია.“

„ოჩამჩირის გზა გადაკეტეს აფხაზებმა...“

30 მაისის სხდომაზე დაიკითხა ო. ფაცაციას დაცვის ყოფილი უფროსი, ამჟამად ზუგდიდში შინაგანი ჯარის უფროსი, ოთარ ბულია, რომელმაც მოახსენა სასამართლოს, რომ ოთხოზორიასთან ერთად მონაწილეობდა აფხაზეთში მიმდინარე ბრძოლებში, კერძოდ, ტამიშის ოპერაციაში, სადაც მათთან ერთად იყო ვ. შურღაიაც, რომელიც მოუწოდებდა ხალხს ერთად ებრძოლათ მტრის წინააღმდეგ.

მოწმე ბულიას თქმით, მას ტამიშში ათი დღით ჰყავდა წაყვანილი ო. ფაცაციაც, სადაც მათ ნახეს ოთხოზორია. რაც შეეხება ენგურზე მოწყობილ პიკეტებს, იქ მართლაც უნახავს ოჩამჩირის ბატალიონის 10-კაციანი ჯგუფი, რომელიც ართმევდა იარაღს გამოქცეულებს, რათა ბატალიონში დაებრუნებინა. მან მოუთხრო სასამართლოს, რომ ტამიშის ოპერაციის დროს, როდესაც ძალიან გაუჭირდათ, იგი ოთხოზორიასთან შეთანხმებით მივიდა ცაგერასთან გამაგრებულ ჯ. იოსელიანთან და დახმარება სთხოვა. „მან 40 კაცი მომცა, ტყვია-წამალიც, ერთად წამოვედით, შევუტიეთ და გაერთიანებული ძალით გავათავისუფლეთ პოზიცია. იგი იყო გაერთიანების მომხრე.“

ო. ბულიამ დაადასტურა, რომ მას თავისი თვალით უნახავს კ. ადამიას მიერ ხელმოწერილი საბუთი, რომელიც ოთხოზორიას იარაღის ტარების უფლებას აძლევდა, მასზე აღნიშნული იყო იარაღის ნომერი და საბუთი ისეთივე იყო, როგორიც თავად მოწმის. ამ დროს მასთან ერთად იყო რეზო გაბუნიაც და ბულიას მიულოცია კიდეც ოთხოზორიასთვის ნებართვის მიღება.

მან აღწერა ზუგდიდში სამთავრობო ჯარების შესვლის შემდეგ შექმნილი ვითარება: „მთელი ზუგდიდი გადამალული იყო, ქალაქში ვერ დავდიოდით, ორჯერ მანქანაში ტყვია მესროლეს, ქუჩაში ვერ გაივლიდი. „მხედრიონი“ და გ. გულუას ხალხი ნიღბებით დადიოდა, მანქანებს ართმევდა, იყო მკვლელობა.“

მოწმემ განაცხადა, რომ მონაწილეობას იღებდა აფხაზეთიდან ლტოლვილი მოსახლეობის ორგანიზებულ გამოყვანაში. ზუგდიდში მინიმუმ 80 ათასი ლტოლვილი იყო. „ოჩამჩირის გზა გადაკეტეს აფხაზებმა და ლტოლვილები იძულებული გახდნენ სვანეთიდან წამოსულიყვნენ. მე არ მინახავს, რომ მათთვის ვინმეს ბარიერი მოეწყოს.“

„ჯოჯოხეთის გზას ვერ ავცდებოდით“

დაკითხული იქნა მოწმე ტრისტან წითელაშვილი, ბატალიონ „ავაზას“ მეთაური, რომელიც 1993 წლის ივლისში სოხუმზე შეტევის დროს ოთხოზორიასთან ერთად თვე-ნახევრის განმავლობაში იბრძოდა ტამიშის პოზიციაზე. მან მოახსენა სასამართლოს, რომ ტამიშის ბრძოლების შემდეგ მისი ბატალიონი თითქმის განადგურდა, იგი ჩამოვიდა თბილისში და მხოლოდ 16 სექტემბრის შემდეგ 120 კაციანი ჯგუფით გადასროლილი იქნა სოხუმის ახალ რაიონში, შემდეგ კი სვანეთით გადმოვიდა ქუთაისში. კითხვაზე, რატომ არ გამოვიდა სოხუმიდან ოჩამჩირის გზით, მან განაცხადა:

„ - სოხუმიდან გზა აფხაზებს ჰქონდათ გადაკეტილი და როგორ გადმოვიდოდით. კინდღი და ბაბუშერა მთლიანად აფხაზების ხელში იყო. ლტოლვილებიც ვერ გადმოვიდოდნენ სოხუმიდან სამეგრელოში ოჩამჩირის გავლით. იმ ჯოჯოხეთის გზას ლტოლვილები ვერ აცდებოდნენ.“

მოწმემ განაცხადა, რომ ასევე სოხუმში ოჩამჩირის მხრიდან ვერ გადმოვიდოდნენ დამხმარე ძალები, ვინაიდან მოწინააღმდეგე ძალზე ორგანიზებულად და პროფესიულად მოქმედებდა. სოხუმი დაცემამდე უკვე ალყაში მოექცა და დესანტის გადმოსხმიდან ორი დღის შემდეგ ქალაქში აღარ შემოსულა საბრძოლო მომარაგება. დესანტი იყო რუსების.

ადვოკატების დაყენებულ კითხვებზე მოწმემ აღელვებით უპასუხა:

„ - მაინცდამაინც ჩემგან გინდათ გაიგოთ, როგორ დაიკარგა აფხაზეთი?! კინდღი ორჯერ აიღეს და ორჯერვე უკან გამოიყვანეს ხალხი. მივიღებდით ბრძანებას, გადადით შეტევაზე, გადავიდოდით, მერე გვეტყოდნენ - უკან გამოდითო.“

მისი თქმით, ივლისის შეთანხმების თანახმად, აფხაზებს დარჩათ ყველა მომგებიანი სტრატეგიული პოზიცია, ქართული მხარე კი განიარაღებული აღმოჩნდა. ეს იყო ეშმაკური ტაქტიკა, რომელმაც, ძალის ფაქტორთან ერთად, განაპირობა დამარცხება.

ადვ. გოქსაძის კითხვაზე, „კი მაგრამ, ხალხი რომ დააბრუნეს სოხუმში?“ - წითელაშვილმა უპასუხა, მე პოლიტიკოსი არა ვარ და ვერაფერს ვიტყვიო. „- ქართველი ხომ ხარ და შენი აზრი უნდა გაგაჩნდეს!“ - წამოიძახა შურღაიამ. „- ტრისტანიც აქ გინდა მოგისვან?!“ - გააჩერა იგი ოთხოზორიამ.

წითელაშვილმა განაცხადა, რომ სოხუმში მისი ყოფნის დროს ზურგში სროლას პრეზიდენტის მომხრეთა მხრიდან ადგილი არ ჰქონია. დესანტის გადმოსხმისას კი ლ. ქობალია და მთელი ზურგის დაჯგუფება შემოსული იყო და თავდაცვის სამინისტრომ და ქობალიამ ერთობლივი ოპერაცია დაგეგმეს. ოთხოზორიამ გაახსენა მოწმეს ცაგერას ეპიზოდი, როდესაც მათ შეატყობინეს, რომ ქობალია ზურგში უპირებდა დარტყმას. წითელაშვილმა განაცხადა, რომ ამ ინფორმაციის მიღების შემდეგ ოთხოზორიას უთქვამს, „თუ ეს მოხდა, მე პირველი დავუდგები წინააღმდეგო, შემდეგ კი ისინი ერთად შეხვდრიან ლ. ქობალიას. „შესაძლოა, ისიც კი იყო გათვალისწინებული, რომ მე მომეხსნა ბატალიონი ტამიშის პოზიციებიდან?!“ - განაცხადა ტრისტან წითელაშვილმა.

იმავე დღეს დაიკითხა კიდევ ორი მოწმე - მერაბ გოროზია, ოჩამჩირის მე-2 საარმიო კორპუსის 24-ე ბრიგადის შტაბის უფროსი და ელგუჯა თოხაძე, ამავე ბრიგადის მეთაური, რომელთა ჩვენებები ძირითადად თავსდებოდა საბრალდებო დასკვნის ყალიბში: სამეგრელოში ისარცვებოდა საბრძოლო მასალებით დატვირთული ეშელონები, იარაღს ართმევდნენ აფხაზეთიდან მომავალ მებრძოლებს, ლტოლვილებს ენგურზე აჩერხებდნენ და ა. შ. თუმცა, ვერც ერთმა ვერ განაცხადა, რომ თავად იყო ამგვარი ფაქტის უშუალო მოწმე: ამის შესახებ მათ სხვებისგან სმენიათ. აღსანიშნავია ისიც, რომ არც ერთი არ იცნობდა განსასჯელებს, არ ჰქონია მათთან შეხება და წინასწარ ძიებაში არ დაკითხულან მათი საქმის გამო. როგორც თოხაძემ განაცხადა, ისინი იკითხებოდნენ ე. წ. აფხაზეთის საქმის თაობაზე.

როდესაც ოჩამჩირიდან ზუგდიდში შეჭერხების გარეშე გადმოსულ 24-ე ბრიგადას, მისი დიდძალი საბრძოლო ტექნიკით, დისლოკაციის ადგილად განუსაზღვრეს ანაკლია, გოროზიას თქმით, მათთან მისულან ნუგზარ მოლოდინაშვილი, გურამ აბსანძე და კოტე ფირცხალავა, რომლებმაც შესთავაზეს - ან ჩვენ მხარეს იბრძოლეთ უკანონო ხელისუფლების წინააღმდეგ, ან იარაღი ჩაგვაბარეთო. ამ ჩვენებამ დარბაზში მითქმა-მოთქმა გამოიწვია: საზოგადოებამ ჩათვალა, რომ ახლახან დაპატიმრებული ნუგზარ მოლოდინაშვილის მიმართ უკვე ერთი კონკრეტული ბრალდება მომზადდა.

გოროზიას თქმით, ლ. ქობალიას შენაერთის კოდორის ხაზის დატოვების შემდეგ მარშით გაუვლია ოჩამჩირე და ამით პანიკა გამოუწვევია. „მარშით კი არა, ბრძოლით გამოვდიოდით“ - იყვირა ოთხოზორიამ. ნიშანდობლივია, რომ გოროზიას მტკიცებას ეწინააღმდეგება თავად თოხაძის ჩვენება, რომელმაც განაცხადა, რომ უკან დახევის დროს გ. ყურაშვილი გამოდიოდა ტრასით, ხოლო ქობალია - ზღვის სანაპიროთი, სადაც იგი გადაეყარა რუსების ბრიგადას და „ალალმაყალი მოუვიდა“. მანვე თქვა, რომ უკან დახევის დროს დაიჭრა ყურაშვილი და, როგორც მას უთხრეს, იგი გამოუყვანიათ ლ.ქობალიას მანქანით.

„ ეს სამხედრო საკითხებია და ნაკლებ გვაინტერესებს“ - შეაწყვეტინა პროკურორმა.

ს. გურამიშვილი

საზოგადოება სამართლიან სასამართლოს მოითხოვს

ეროვნული ბიბლიოთეკა

„თავისუფალი საქართველოს“ რედაქციას
მთელ ქართველ ერს

კასპის რაიონის საზოგადოებრიობის

განცხადება

როგორც საზოგადოებრიობისთვის არის ცნობილი, ა.წ. 6 მარტს, არსებულ ხელისუფლებას დაქვემდებარებულმა სასამართლომ, ქართველ პატრიოტებს პეტრე გელბახიანსა და ირაკლი დოკვაძეს სამშობლოს სიყვარულისა და კანონიერი ხელისუფლების თანადგომისთვის გამოუტანა ყოვლად აღმაშფოთებელი განაჩენი - სასჯელის უმაღლესი ზომა-სიკვდილით დასჯა, ხოლო დანარჩენ პოლიტპატიმრებს, იგივე „დანაშაულის“ გამო მიესაჯათ სხვადასხვა ვადით თავისუფლების აღკვეთა, რაც სამართლიან გულისწყრომას იწვევს ყველა ჭეშმარიტი ქართველისა. მოვითხოვთ, გაუქმდეს უკანონო განაჩენი და პეტრე გელბახიანი და ირაკლი დოკვაძე, სხვა დანარჩენ პოლიტპატიმრებთან ერთად დაუყოვნებლივ განთავისუფლდნენ ყოველგვარი სასჯელისგან. მათი სიცოცხლე სამშობლოს სჭირდება.

1. თემურ დალაქიშვილი, 2. თამარ ტატანაშვილი, 3. გიორგი კახიშვილი, 4. დავით მარიდაშვილი, 5. მაია გაბოძე, 6. თენგიზ პარკაძე, 7. ჯემალ ბუნტური, 8. მამუკა ბერიანიძე, 9. გიორგი ტატუნაშვილი, 10. სოსო გზირიშვილი, 11. თემურ თაბორიძე, 12. თამაზ ქამხაძე, 13. დავით ბუთხუზი, 14. ნოდარ ქოქაევი, 15. სოსო ადუაშვილი, 16. თამაზ მეგრელიშვილი, 17. გიორგი ჯავახიშვილი, 18. გია მაღლაფერიძე, 19. ლია ნიკოლიშვილი, 20. არჩილ ხვთისიაშვილი, 21. დავით მაღალაშვილი, 22. კობა ტატანაშვილი, 23. იაკობ ბერიანიძე, 24. ნინო ბერიანიძე, 25. გია მერაბაშვილი. 26. ტარიელ ქენქაძე, 27. ზაურ მხიარულიშვილი, 28. გელა მერაბაშვილი, 29. ნუგზარ ქართველიშვილი, 30. გია ბაინდურაშვილი, 31. გივი ბელაშვილი, 32. ბატონა მჭედლიშვილი, 33. ხეჩიკაშვილი ეთერი, 34. კიტრიაშვილი ნინო, 35. ბარჯაძე ლალი, 36. ლ. ბერიაშვილი, 37. ბეგლარიშვილი მარინა, 38. რუსუდან ზაქარაშვილი, 39. ბერიანიძე გიორგი, 40. ბერიანიძე ჟენია, 41. ნონიაშვილი რუსუდან, 42. ბერიანიძე ზურაბი, 43. გიგილაშვილი კობა, 44.გაგნიძე ვაჟა.

საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფოს მეთაურს ბ-ნ ე. შევარდნაძეს
საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს ბ-ნ მ. უგრეხელიძეს
საქართველოს რესპუბლიკის პარლამენტის შეწყალების კომისიის თავმჯდომარეს ქ-ნ რ. ბერიძეს

როგორც ჩვენთვის გახდა ცნობილი, საქართველოში დასრულდა სასამართლო პროცესი, რომელიც განიხილავდა „ზვიად გამსახურდიასა და მის მომხრეთა“ საქმეს. საინფორმაციო საშუალებებიდან შევიტყვეთ, რომ 17 განსასჯელიდან ორს პ. გელბახიანსა და ი. დოკვაძეს მიუსაჯეს სასჯელის უმაღლესი ზომა - დახვრეტა.

ჩვენ არ ვეხებით განსასჯელთა ბრალეულობის საკითხს, გამოვდივართ რა ადამიანის სიცოცხლის უზენაესობის პრინციპიდან, გთხოვთ შეუნარჩუნოთ სიცოცხლე ამ ორ ახალგაზრდას.

გვწამს, რომ ჩვენი დაბეჯითებული თხოვნა უყურადღებოდ არ დარჩება.

ელენე ობრასცოვა
ალგის ჟურაიტისი
მიხეილ ლავროვსკი
მაყვალა ქასრაშვილი
ვაჟა ჩაჩავა

პოლიტპატიმარ გოჩა ოთხოზორიას ჩვენება
1995 წლის 2 ივნისი, უზენაესი სასამართლო, თბილისი
(ქვეყნდება შემოკლებით)

ოთხოზორია ბრალს სდებს

ჩემდამი წაყენებულ ბრალდებებში თავს დამნაშავედ არ ვცნობ. უპირველესად ვაცხადებ, რომ შეიარაღებული ფორმირება იყო კანონიერი ხელისუფლებისა და პრეზიდენტის მიერ კანონიერად შექმნილი გვარდია და მე მხედრული ერთგულების ფიცი მქონდა მიცემული.

ახლა მინდა დავიწყო იქიდან, როდის და როგორ მოვედი ეროვნულ მოძრაობაში. ეს მოხდა 1988 წლის 15 ივლისის აფხაზეთის მოვლენების დროს, რომელსაც ორდღიანს უწოდებენ, სინამდვილეში კი ათი დღე გრძელდებოდა. (...)

იმთავითვე რუსის დაგეგმილი იყო ეს ოპერაცია, მაგრამ შეაჩერეს, რადგან აფხაზები ჯერ კარგად არ იყვნენ მზად. ამ დროს დაიწყეს ახალი პროვოკაცია სამაჩაბლოში, იქაც არ დაიცვა ქართველები მაშინდელმა ხელისუფლებამ. ამიტომ საჭირო იყო არჩევნები და ჩატარდა კიდეც. მე მონაწილეობა არ მიმიღია, რადგან მაშინ არავისი მჯეროდა, მაგრამ ვინც გაიმარჯვა 87 პროცენტით და ვნახე, რომ ხალხი კმაყოფილი იყო, მეც დავდექი ჩემი ხალხის გვერდით. მე, საერთოდ, მთავრობა არა მყავს, ვერ ვცნობ ამ მთავრობას 14 წლის ბავშვები რომ გააუპატიურა და ხალხი დახოცა.

ვუბრუნდები სამაჩაბლოს ამბებს. იქაც იარაღი არ გვქონდა, სასწავლო ავტომატები ვიშოვეთ და შევაკეთეთ, მაგრამ ზოგჯერ ხელში იხლიჩებოდა. იქ კი ბავშვებს კლავდნენ, წვავდნენ. ჩვენ კი ვიბრძოდით და დღეების ამბავი იყო, რომ თბილისში ე.წ. ოპოზიციამ დაიწყო კანონიერების საწინააღმდეგო მიტინგები. 2 სექტემბერს მოხდა პროვოკაცია.

ვინაა ლანჩავა? რატომ დაარბია ის მიტინგი (თუ დაარბია საერთოდ)? რატომ არ ასამართლებენ? ღორისა და კრედიტების ქურდები პარლამენტში რატომ სხედან და მე ჩემს სოფელში რატომ არ ვარ? პრეზიდენტს მერსედესი რატომ მყავსო - მაშინ ვ. ადამიამ სამაჩაბლო მიატოვა და ბეტეერით კოსტავას ქუჩაში დადგა.

დაიწყო გადატრიალება და მე ჩამოვედი კანონიერი ხელისუფლების დასაცავად. ბევრი მის ხარჯზე მოვიდა ხელისუფლებაში და მტრის მხარეს გადავიდა. ჩვენ გვყავდა პატრიოტი, მორწმუნე პრეზიდენტი. იგი წავიდა, რათა სისხლის ღვრა აეცილებინა. მე ნაწყენიც კი ვიყავი მასზე - რატომ მიატოვა-თქო.

წავედი სოფელში, ვიყავი მძღოლი, ხან კიდევ მიწაზე ვმუშაობდი. გავიგე, ჩამოვიდნენ ზუგდიდში შურღაია, ქობალია, რუსულ-ქართული ხუნტის წინააღმდეგ დაუმორჩილებლობა გაგრძელდა. მიტინგებზე გავიგე, რომ უნდა გვებრძოლა პოლიტიკურად - ხელახალი რეფერენდუმის გზით აღდგენილიყო კანონიერება. ზუგდიდში მიტინგებზე იკრიბებოდა 100 ათასი კაცი და ხუნტა შეშინდა, რომ ხვალ ქუთაისში მეტი შეიკრიბებოდა. ამიტომ სასწრაფოდ გაათავისუფლეს ჯაბას ხალხი - თვით კრიმინალებისთვის საძულველი ხალხი - სამეგრელოს დაუმორჩილებლობის ჩახშობისთვის ყველაფრის ნება მისცეს. ამ ოპერაციას გ. ყარყარაშვილი ხელმძღვანელობდა.

ერთხელ ზუგდიდში მიტინგზე კაცი მოვიდა და თქვა: "კოპიტნარში ჯარი დგას, დამიჭირეს და მითხრეს, შენ ქართველი არ ხარ - მეგრელი ხარ, წადი და გადაეცი, ქალები დაბანონ, თბილისელი სიძეები მოვდივართო." ამ შემოსვლაში, ყარყარაშვილის გარდა, მონაწილეობდა ტყიბულის ბატალიონი ბაჩუკი გიორგაძის მეთაურობით, ხაშურის ბატალიონი გოჩა "რიჟას" მეთაურობით და ვინმე გოგია "პულემიოტჩიკი". ავიღეთ ვისაც რა გვქონდა - მე ჩემი ორლულიანი თოფი - და წავედით ცხენისწყალზე. მაგრამ მალე ცაიშში დავიხიეთ, რადგან კრიმინალები კბილებამდე იყვნენ შეიარაღებულები.

პირველი კვირის განმავლობაში განსაკუთრებული სისასტიკით იქცეოდნენ. მე ვარ მოწმე, რომ 27 წლის პოლკოვნიკმა გ. ყარყარაშვილმა 78 წლის მოხუც ქალს, მამაჩემის მამიდას პანღური ამოჰკრა და აგინა. ღამის თორმეტი საათიდან კომენდანტის საათი გამოაცხადეს ისე, რომ ეს არავინ იცოდა. იმ ღამეს 7 კაცი მოკლეს, მათ შორის: საქორწილო მოგზაურობიდან ახლად დაბრუნებული ცოლ-ქმარი, ოთხი სვანი - მეგრულ-სვანური კონფლიქტის პროვოცირების მიზნით, ტაქსის მძღოლი - ავტოფარეხში.

ერთ კვირაში 38 კაცი მოკლეს, მათ შორის დედის თვალწინ იქნა მოკლული 28 წლის არქიტექტორი გოჩა ჯიქია. დედა ეხვეწებოდა მკვლელს, ხარკოვში ცხოვრობს, სტუმარია, "ზვიადისტი" არ არისო, მაგრამ თვალწინ მოუკლეს დედისერთა ვაჟი. მისი მკვლელი, ტყიბულის ბატალიონის წევრი, დღეს გორგასლის ორდენზეა წარდგენილი. ორმოც დღეში 89 კაცი მოკლეს.

41-ე დღეს ჯ. ქობალიასა და გ. უჩავას მეთაურობით შეიკრიბა ხალხი. ეგენი რომ აცხადებდნენ თბილისის ტელევიზიით - ავიღეთ ჩხოროწყუ, ავიღეთ ხობი და ა.შ., ჩვენ ვაცხადებდით - გავათავისუფლეთ ზუგდიდი, სენაკი... საქართველოს სხვადასხვა რაიონებიდან ხალხი ჩამოვიდა. მხედრიონს ავტომატებს ვართმევდით. იარაღი სულ მაგათგან ვიშოვეთ, წამალზე იცვლებოდა. ეგენ ხომ მხდალები არიან, იციან მარტო - "ბიჭო, ჩემი დედა, ჩვენ თბილისელები..." ჩვენ, სამეგრელოს კუთხის ხალხი კი პროვინციული ფაშიზმის წარმომადგენლები ვიყავით.

22 ივნისს ბავშვები წავიყვანე თიანეთში დასასვენებლად. იმ ღამეს იქ დავრჩი, მეორე დღეს თბილისში შევჩერდი. 24 ივნისს დილით რომ გავიგე, რაც ხდება, ტელევიზიასთან მივედი. ტელევიზიის წინ ვნახე ვალტერი. შენობის წინ ვლაპარაკობდით, როცა საპირისპირო მხრიდან სროლა ატყდა და შენობაში შევედით. ეს ნამდვილი პროვოკაცია იყო. (...)

დამიჭირეს და დაიწყო ჩემი წამება. ჯერ იქვე მცემეს ისე, რომ გრძნობა დავკარგე, თითო ნეკნი ოთხ ადგილას მქონდა გადატეხილი. შემდეგ წამათრიეს იმელში. შესასვლელთან ელდარ შენგელაია მოვიდა და შემაფურთხა. ჯაბას კაბინეტში კიდევ მირტყეს ავტომატები გულმკერდში. "მხედრიონს" ასე აფხაზეთში რომ ევაჟკაცა, ჯობდა. ჯაბა არ მოვიდა და წამიყვანეს ზეიკიძესთან. გზაში ისე მირტყეს, რომ ეგონათ მოვკვდი - მტკვარში გადავაგდოთო. საკანში რომ შემაგდეს, იატაკი სულ სისხლით იყო მორწყული, ვისაც არ ეზარებოდა, შემოდიოდა და გვცემდა, გვაგინებდა, გვაფურთხებდა. დაკითხვაზე მირტყამდნენ ორმეტრიანი ჯალათი ნიკოლაი დერიუგინი, ზეიკიძე და ივანოვი - იარაღი ვინ შემოიტანაო. 11 დღის შემდეგ გამომძიებელმა თვაურმა ბოთლი დამიდგა და მითხრა: "სიმართლეს იტყვი - ზედ დაგსვამთ, არა - დაგხვრეტთო." ჩვენება მაინც არ მივეცი. მერე ივანოვი და ზეიკიძე მთავაზობდნენ - ფანჯრიდან გადახტები, თუ გადაგაგდოთო. მე ვუთხარი, თავს ჩემით არ მოვიკლავ, გადამაგდეთ-თქო.

შემდეგ გადამიყვანეს №1 იზოლატორში, "ნასედკებთან". დერეფანშივე ვნახე ვიღაც კაცი, "მაკაროვით" და დანით დადიოდა, საკნებშიც შედიოდა, თანამშრომელი მეგონა, თურმე, ცნობილი "ნასედკაა", "გიურზად" წოდებული დათო ჩოგოვაძე.

დაიწყო ჩემი წამება: კისერზე სპირალი შემომახვიეს, ფეხებზე თოკები შემაბეს, ერთი რადიატორზე მიაბეს, დამიწყეს გაჭიმვა. ეს გრძელდებოდა ოცდარვა დღე. მერე მოვიდა თვაური და მითხრა, გიშვებთო - გული წამივიდა. თურმე, ამნისტია იყო. საქმეში კი ჩემი მონანიება ჩადეს, რომელიც მე არ დამიწერია, ხელმოწერა მიმსგავსებულია და ჩემი პირველი ჩვენებიდანაა გადმოწერილი.

წამიყვანეს ვ. რაზმაძესთან, იქ დამხვდა ვალტერიც. ამ დროს რეკავენ, ვალტერი "გაეროს" მიტინგებზე უნდა გამოვიდეს, თორემ შევარდნაძეს სამეგრელოში არ შეუშვებენო. "არ შემიძლიაო" - უთხრა ვალტერმა. მაგრამ იქვე შეაშინეს, შენს ხალხს რას უშვრებიო. ასე აიძულეს. მოგვცეს საშვი, ტყვიები, იარაღი, მე - "ნაგანი", ვალტერს - "მაკაროვი". იმ მიტინგზე მე ისევ მისი დაცვა დამავალეს. 24 ივნისს დაპატიმრებულებიდან რამდენიმე კაცი მაინც არ გაუშვეს.

ერთ დღეს მოვიდა ჩემთან კაცი, გვენცაძე და ხაზალია მოდიან მოლაპარაკებაზეო, შეხვედრაზე წაიყვანეს ვალტერი. იქ იყო ჯემალ ქობალიაც. მოლაპარაკების დაწყებიდან რამდენიმე ხნის შემდეგ სახლს ალყა შემოარტყეს, ჯემალი ფანჯრიდან გადახტა. გვენცაძე, ხაზალია და სხვები წაიყვანეს, ამბობდნენ აფხაზეთშიო. ვალტერი მაშინ მიტინგზე გამოვიდა - ეს პროვოკაციააო, ისევ სამეგრელოს დაწიოკება უნდათ და აფხაზეთში შესვლაო. ეს მიტინგი სასტიკად დაარბიეს. მოვლენები მართლაც ასე განვითარდა - დაიწყო ომი ვითომდა გვენცაძის გამოხსნის გამო. (...)

როდესაც აფხაზეთში შევიდნენ, ძარცვავდნენ მოსახლეობას, სომხები და აფხაზები რომ მოათავეს, მერე ქართველებზე გადავიდნენ. შექმნეს ვითომ პრეზიდენტის მხარდამჭერი რაზმები - მაგალითად, ნაროუშვილის რაზმი. ესეც პროვოკაცია იყო. მისცეს იარაღი - დაიწყო ყაჩაღობა, მოსახლეობის ძარცვა. იყო კიდევ ჯინჯოლავას ბანდა. ასე მზადდებოდა " მხედრიონის" შემოსვლა. ამასობაში შევარდნაძის ჯარი და "მხედრიონი" ძარცვავდა უკვე აფხაზეთის ქართველებს - ერთ კვირაში მდიდრდებოდნენ, გზად კვლავ სამეგრელოს ძარცვავდნენ. მათგან მოსახლეობის დაცვა იყო საჭირო. ამიტომ ლოთიმ შექმნა საკომენდანტო ბატალიონი, რომელიც მათ ნაძარცვს ართმევდა და ხალხს უბრუნებდა. მაგრამ მხოლოდ 80 კაცი იყო და ეს ძალა არ ჰყოფნიდა. ზუგდიდი უკვე ლტოლვილებით იყო სავსე. არ იყო პური. მაშინ ფაცაციამ დამავალა, ლოთი იარაღს მოგცემსო და ობიექტები დაიცავიო. ჩემს მიერ დაცული არც ერთი ობიექტი არ გაძარცულა. ეს იყო მანამ, სანამ აფხაზეთში ბრძოლები დაიწყებოდა.

ტრაბახობდა ეს უკანონო ხელისუფლება, მაგრამ სულ კარგავდა ყველაფერს - დაკარგეს გაგრა, "თეთრ არწივს" წაართვეს ტექნიკა: 8 ტანკი, 21 ნაღმსატყორცნი, 18 ჰაუბიცა, "ბეტეერები" მიატოვეს - სურათიც იყო რუსულ გაზეთში - აფხაზი ამ ტექნიკის ფონზე - "მადლობა საქართველოს სახელმწიფო საბჭოს!."

შემდეგ სოხუმი უნდა დაცემულიყო და მის დასაცავად ადგილობრივი მოსახლეობა დადგა. "მხედრიონშიც" იყვნენ ნამდვილი მებრძოლები, მაგრამ ოცდახუთი ათასიდან სამი ათასი. ზოგი ისე დაეცა, ქალის ნახმარი საცვლებიც კი მოჰქონდა და ბრძოლის ველიდან გამორბოდა.

სოხუმზე შეტევისას საჭიროდ ჩავთვალე წასვლა. მაშინ ვალტერი თბილისში იყო, ჩავედი და ვკითხე - დამლოცა, მომცა ზეიკიძის ნაბოძები იარაღი. ჩავედი, ბიჭები შევკრიბე და საომრად წავედით. სულ ბანდიტებისგან წართმეული იარაღი გვქონდა. (...)

ტამიშში ცუდი პოზიცია გვეჭირა, დღეში სამი-ოთხი კაცი გვეღუპებოდა. შევადგინეთ გეგმა, რათა აფხაზები 7-8 კმ-ით უკან გადაგვესროლა. გეგმა მოიწონეს, მაგრამ აფხაზები მზად დაგვხვდნენ და 800 კაცი დაგვახვედრეს. ერთი ნაბიჯიც ვერ გადავდგით წინ. ამის შემდეგ რამდენიმე დღეში 8 კმ-ით წავიწიეთ წინ. ლაბრამ ამოისუნთქა. იქ ჩუღურეთის პოლიცია ჩააყენეს, მაგრამ გამორბოდნენ, 48 კაციდან 28 გამოიქცა. აქ არიან ვაჟკაცები - ქალებს რომ სცემენ მიტინგებზე.

მწვერვალის აღების შემდეგ 2 კმ-ში დადგნენ აფხაზები. ამ დროს მოდის ბრძანება - დაუბრუნდით პირვანდელ პოზიციებს. რატომ? იქიდან ტყვარჩელის აღებას სამი დღე უნდოდა, სოხუმის მიმართულება იხსნებოდა... დავიხიეთ უკან. რისთვის დავკარგეთ 6 ადამიანი, ტექნიკა? ვის კისერზეა ეს ყველაფერი? ჩემზე, რადგან თვითნებურად წავედი? წინ წავედი, უკან ხომ არა?!

ჭამოწმებთ ტყვარჩელის ტვირთს - ჰუმანიტარულ დახმარებას. დალუქულია, არ გვიჩვენებენ. პროდუქტს რად უნდა დალუქვა? იმ ტრაილერებში ტყვია-წამალი იყო, ჩვენ კი გვიბრძანებდნენ თავისუფლად გაგვეტარებინა, რატომ?

ასე 20 დღის მერე ტრისტან წითელაშვილი მეუბნება: "რა ხდება, "ავაზა" გაჰყავთ, თქვენ აქ რჩებით. ლოთიზე ამბობენ, აფხაზებს შეეკრაო." მე ვუთხარი - არ წახვიდე, წავალ, ლოთის ვნახავ, თუ ასეა, პირველი მე გადავუდგები და უკან შენ მომყევი-მეთქი. წავედი, ვნახე ქობალია და მან მითხრა, ერთ კვირაში შევდივარ აფხაზეთშიო. ამის ვიდეოფირიც არსებობს. ჩემს 20 კაცს ტამიშის ხალხი მიუმატა და 80 გახდა. მართლა შევიდა ლოთი 800 კაცით. ეწყინა ედუარდს, როგორ შეიძლება აფხაზეთში ომის მოგებაო, (ახლა ამას კიტოვანიც წერს) და მიაყენა "მხედრიონი". ლოთიმ 300 კაცი დატოვა და 500 ტყვარჩელის მიმართულებით წაიყვანა. მძარცველი "მხედრიონის" პროვოკაცია მაშინ ჩაიშალა.

ერთ თვეში რუსებმა 600 კაციანი დესანტი ჩამოსვეს, სულ ოფიცრები და ავლახელები იყვნენ. ჩვენ გვყავდა 2 ტანკი, 1 "ბეემპე" და 2 "ბეტეერი". 5 საათზე შემოგვიტიეს. გავყარეთ. მაგრამ ტექნიკა არ ჰყავდათ. დაიწყო ომი. ჩვენ საწვავს არ გვაძლევდნენ, ამიტომ ტექნიკა არ გამოვიყვანეთ - მოშორებით იდგა, 200 მეტრში. 3 საათის შემდეგ უკნიდან მოგვესმა სროლა, ვიფიქრეთ, დამხმარე ძალაა-თქო. მორბის ბიჭი და გვეუბნება, წითელქუდიანები მოდიანო.

რა ვქნათ, წინ - აფხაზები, უკანაც - მტერია. მოვიქეცით ჩემი მოსაზრებით: ჩემი ხალხი გავიყვანე და აფხაზები რუსთან პირისპირ დავტოვეთ. საათნახევარი იბრძოდნენ, დახოცეს ერთმანეთი. გონს რომ მოეგნენ, დაგვიწყეს ძებნა. საფარში ვიჯექით ისე, რომ იარაღი პირისკენ გვქონდა მიმართული, თუ გვიპოვიდნენ - თავს ვიკლავდით, თორემ იმ ცხვირს და ყურს მომაჭრიდნენ, "გიურზას" რომ გადაურჩა, და მერე გვამს ოჯახს ან მიჰყიდიდნენ, ან არა.

სამთავრობო ჯარმა ლაბრა დათმო, "ავაზა" გაწირეს, დუშეთის ბატალიონი ამოხოცეს. 28 დაჭრილი გვყავდა, მათ შორის,ექთანი ქალი. ერთი გაგრელი იყო, კანონიერი ქურდი ბესიკა დანელია. ორივე ფეხი და ცალი ხელი მოგლეჯილი ჰქონდა: თავი არ წამაყვანინა, კბილით გახსნა ხელყუმბარა - არ მომეკაროო. მერე ვნახეთ გვამი და მის ირგვლივ 18 დახოცილი წითელქუდიანი. ზუგდიდიდან 6 კაცი დაიღუპა, 4 უგზო-უკვლოდ დაიკარგა, გავიგე, რომ ერთი კონცლაგერში ჰყავთ. ვერ გავცვალეთ - ჩვენ ტყვეები არა გვყავდა, სულ წამალზე ცვლიდა გვარდიის ხალხი.

დაღამდა. ჩვენი 27 დაჭრილი გამოსაყვანი გვყავდა, ერთადერთი გზა იყო ტურბაზის ქუჩა, მდინარის მიმართულებით. ღმერთის წყალობით, 70 კაცი გამოვედით დაჭრილებით, მაგრამ იქ აფხაზების კედელი დაგვხვდა. უკან დავბრუნდით და ჭაობებით გამოვედით. მოსახლეობაც იქ იმალებოდა. დილით ცაგერაში მოვედით. იქ დაგვხვდა ჯაბა თავისი ყაჩაღებით, ძმები ვაშაკიძეები - სისხლისმსმელები. მივხედეთ დაჭრილებს და მოვითხოვეთ ხალხი სოხუმის გზის გასათავისუფლებლად. უარი გვითხრეს - ვითომ მოგვიფრთხილდნენ.

სოხუმისკენ შეტევა მხოლოდ მეექვსე დღეს დაიწყო. ჩემგან მარცხნივ ლოთი იყო თავისი ხალხით, იქ იბრძოდა გლდანის საძმო - თბილისიდან, გოგია "პულემიოტჩიკი", ზუგდიდი რომ დაარბია, და გაგრელები. "პიტომნიკის" ტერიტორიაზე 123 მიცვალებული ვნახეთ: რუსები არ იყვნენ, შუა აზიელებს ან ბაშკირებს ჰგავდნენ. ეს ტერიტორია არტილერიით ავიღეთ წვიმაში. ზაურ უჩაძეს ვთხოვე დილამდე შევეცვალე, მაგრამ მან მითხრა, ხალხი არ მყავსო. ამიტომ მოვახდინეთ ბრძოლის გაგრძელების იმიტაცია. ტერიტორიის შესანარჩუნებლად საჭირო იყო 300 კაცი. ჯაბას ჰყავდა 30 და მან თქვა, ესეც ეყოფაო. მეორე დღეს გავიგე, რომ ეს ადგილი რამდენიმე საათში ჩაუბარებია.

ამის მერე 3 დღე ვიომეთ ისევ იმ "პიტომნიკამდე" მისასვლელად. 8 კაცი დაიღუპა. განთავისუფლებულ ტერიტორიაზე საშინელება დაგვხვდა. ვნახე ხეზე

მიჭედებული 4 წლის ბიჭი, სახლებში . მაგიდაზე მოჭრილი თავები... იმ ბავშვის ცხედართან 4 ტყვე დავხვრიტე.

ამ დროს დაიწყო მოლაპარაკება და შე
დაგომისის ხელშეკრულება.
სანამ ეს მთავრობა ტანკებით შეიჭრებო
აფხაზეთში. მოატყუეს ხალხი
არტილერიას მოხსნეს საკეტები. ვინც არ დაბრუნ
მათზე ამბობდნენ - მოღალატეაო. ლოთიმ
გამოიყვანა ჯარი, დათუაშვილს შესთავაზა სენაკ
ერთი დივიზიის დატოვება, ასევე ჯვარსა და ან
ლიაში. წითელაშვილს უნდა ეხელმძღვანელა,
მისი მოადგილე ვიქნებოდი. ყარყარაშვილი თანახ
იყო, მაგრამ თბილისში რომ ჩავიდა, იქიდან დარ
და უარი თქვა. იძულებული გავხდით, ხუნ
ჯარისთვის ტექნიკა ჩამოგვერთმია, რათა საქარ
თველოს ტერიტორიული მთლიანობა და კანონ

დაგვეცვა. ფოთში ზღვით გატანილ ტექნიკას
რაფერი ვუშველეთ. ზოგს უნდოდა ყაზარმებ
დაბრუნება, მაგ., სოსო ქულენტს, მაგრამ არ შეუშ
ასევე რუსთავისა და გორის ბატალიონები
შეუშვეს დისლოკაციის ადგილებში და შემდეგ მ
ბანდები დაარქვეს.

დაბრიყვებული ხალხი სოხუმში დაბრუნდა
სტუდენტობა, ბავშვები. ხალხი მგლის ხახაში ჩ
აგდეს, ამბობდნენ - ვინც არ დაბრუნდება, ჩაწერ
გაუუქმებთო. შემდეგ გადაიკეტა გზები. ასე მოა
ხადეს ვითარება და აფხაზეთში ისევ ომი დაიწყ

ჩვენ მანამდე გურიისკენ გზა გავწმინდეთ, მე
ოჩამჩირისკენ წავედით,გავწმინდეთ კოდორის ხეობ
ამ დროს მოვიდა უკან დახევის ბრძანება.
სისულელე იყო, მაგრამ რა გვექნა. დავიხი
სასაფლაოსკენ. პრეზიდენტისა და ხალხის გადარჩ
ტილება იყო შერიგება. ლოთიც თანახმა იყო.
მან ზღვის ზოლზე გზა გაათავისუფლა, რადგან
დაიწყო დაბომბვა და კოდორის ხეობა დაიკე

კინდღში ვიყავი, ფრონტის წინა ხაზზე, როცა იქ პრეზიდენტი მოვიდა. შეხვდა მებრძოლებსა და სარდლობას, შესთავაზა - ერთიანი ფრონტით ვებრძოლოთ აფხაზებსო. ამაზე ყველა თანახმა იყო. პრეზიდენტი გამოცხადდა მთავარსარდლად. იგი სამი დღე იქ იყო, ედუარდი კი 24 სექტემბერს გამოიქცა. პრეზიდენტს 15 კაცი იცავდა. სად იყო ამ დროს სარდლობა - თუ დასაჭერი და მოღალატე იყო, ვერ დაიჭერდნენ?!

კოდორზე გადასვლას 30 კაცი შეეწირა. ყა
ყარაშვილი 280 კაცით წავიდა სოხუმში. ჩ
კოდორს ვიცავდით, იქ დანაღმული იყო, თან ზ
იდან ისროდნენ. გენერლები გარბოდნენ, ოჩამჩი
მიატოვეს და იქ ორი დღე-ღამე არავინ იყო
არც ჩვენ და არც აფხაზები. 28-ში იქ ვიპოვ
ტყვია-წამლით გატენილი საწყობები. ვერ წამ
იღეთ და ამიტომ ავაფეთქეთ, ეგენი კი ტოვებდ
ასევე დატოვეს 12 ახალი, ასაწყობი ტანკი.
სექტემბერს კიტოვანი და დათუაშვილი გაიქ
საბერიო-ჯვარი-ლენტეხის გავლით, ყურაშვი
დაიჭრა და ლოთიმ გამოიყვანა თავისი მანქანი

დაიწყო ლტოლვილების გამოსვლა სვანე
ჯოჯოხეთის გზით, გალიდან ლტოლვილებიც
დიდს მოაწყდნენ. საჭირო იყო რეგულირება, მ
პროდუქტებით მომარაგება. დახმარებას აგზავნიდ
სხვადასხვა რაიონიდან და ვუნაწილებდით.
პრეზიდენტის ბრძანებით ხელმძღვანელობდა კან
ნიერი გვარდია.

გამოქცეული "სამთავრობო" ჯარის ხალხს იარ
ლი გამოჰქონდა და მერე სვანეთში 50 გრ. წამალ
ცვლიდა, ამიტომ იარაღს არ ვატანდით, ისინჯებო
ბარგიც და მიცვალებულთა სასახლეებიც, რადგ
იქ მალავდნენ. ომის დროს ამბობდნენ, ერთკვირ
მივლინებაში ვართო, თან არც საბუთი, არც მ
ვლინება ჰქონდათ. ეს ის ხალხი იყო, ადგილობრ
მოსახლეობაში ერთი ღამით რომ აქირავებდა ავ
ომატს 5 000 მანეთად. ასე კუბოებით გამოჰქონ
იარაღი ბორჯომის "თეთრი არწივის" ხალხს გელ
შვილის მეთაურობით, ჩვენ კი ტყვია-წამალს
გვაძლევდნენ. ჩვენებმა ჩამორთმეული იარაღი გა
მოსახლეობას დაურიგეს.

ერთხელ ბაბუშერაში გამიშვეს ტყვია-წამალ
თამაზ ბოჯგუასთან ერთად. აეროპორტში მოგვე
ტვირთი, აღმოჩნდა "ტუშონკა", სიგარეტი, "სნი
რსი"... მერე გვითხრეს, შეგვეშალაო. ის ტვირ
მერე ზუგდიდში გამოუშვეს კომერციულებში. ყვე
ვაჭრობდა და ახლა მათ მაგივრად ჩვენ გვ
რალებენ. მე გორში დავრბოდი ტანკების სათად
რიგო ნაწილებზე, მათ კი აჩიგვარადან
ახალთახალი ტექნიკა გამოიყვანეს. სად ჰყავდ
მანამდე, რატომ არ იყენებდნენ?

ათას პროვოკაციას გვიწყობდნენ: პროკლამაციებს გვიყრიდნენ - სამეგრელო საქართველოს გამოეყოსო. ამის გამკეთებლები ვიპოვეთ, მაგრამ თავი ვერ ვიპოვეთ, თავი "იმელშია". აბა, ეს ასე თუ არაა, რატომ გვიბიძგებდნენ სამეგრელოს გამოყოფისკენ?

რატომ გამოაგზავნეს 1992 წელს მოსალაპარ
ებლად თ. ფიფია, ნ. ნათაძე, ი. ბათიაშვილი,
ხაინდრავა? შეხვედრა მოხდა გრიშა ქობალიასთ
და გვპირდებოდნენ თვითმმართველობას. ჩვენ
წამოვეგეთ. ჩვენ ვიცავდით კანონს და საქართველ
ერთიანობას. ახლა კი მე სამშობლოს ღალატ
მდებენ ბრალს? მოღალატეები ეგენი არიან. ხალ
ვერ იტანს ამ მთავრობას და ამიტომ ხალ
ესვრიან დიდუბეში, ცირკთან, ვაგზალზე, რა
ამით შეინარჩუნონ ადგილები. ამიტომ, მე
ვერ დავემორჩილები. გამაჩერებს მარტო იგ
სასჯელი, რაც გელბახიანსა და დოკვაძეს გამ
ტანეს.

ჩაიწერა ს. გურამიშვილმა

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ამ ხუთი წლის წინ რუსეთში გამოიცა მიხეილ ვოსლენსკის დასავლეთში ხმაურებული მონოგრაფია "ნომენკლატურა". წიგნის ავტორი გახლავთ ევ... ში ფართოდ ცნობილი პოლიტოლოგი, ბონის უნივერსიტეტის პროფესორი. ...წლების მანძილზე იყო ბონის საბჭოთა კავშირის შემსწავლელი ინსტიტუტის, - სოვეტოლოგიის დარგის ერთ-ერთი მთავარი ცენტრის, დირექტორი. ნაშრომში ზედმიწევნით არის წარმოჩენილი საბჭოთა იმპერიის მმართველი ...ის - პარტიული ნომენკლატურის წარმოქმნის საფუძვლები, მისი თავისებურებები და ბუნება.

დღეს - პოსტკომუნისტურ ხანაში, ყოფილი საბჭოთა კავშირის (ა.წ. "დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის") სივრცეზე და კონკრეტულად ...ული ორიენტაციის ფაქტობრივი რეჟიმის მმართველობის ქვეშ მოქცეულ საქართველოში, ჩვენ მოწმენი ვართ ყოფილი კომუნისტური პარტნომენკლატურის კვლავ აღზევებისა. "რეფორმიზმისა" და "დემოკრატიზმის" ყალბ ქურქში ...მოსილი ძველი ადმინისტრაციულ - მბრძანებლური სისტემა ცხოვლად ...ფორმებით აღადგენს სტალინურ დიქტატურულ მექანიზმს, შემთხვევითი ...დია თავად "სახელმწიფოს მეთაური"-ს მიერ საქართველოში სტალინის ...ხატის დამკვიდრების ბოლოდროინდელი ენერგიული მცდელობები. ...სახელმწიფო ჩინოვნიკების ინსტიტუტის, სახელმწიფო ბიუროკრატიის ამა ...ამ დონით, ამა თუ იმ ფორმით არსებობა მმართველობის ნებისმიერ სისტემაში, ნებისმიერი წყობის პირობებშია შესაძლებელი. მთავარი სხვა რამ ...კლავთ: არ უნდა იქნას დაშვებული, რომ მან ხელთ იგდოს სახელმწიფო მმართველობის ფუნქციები, შეჰყვეს სახელმწიფოს და საზოგადოებისთვის ...მხარეო და იქცეს დამოუკიდებელ, ყველა სხვადას მაჯობიდ ძალად. ...რომ ამგვარ ადმინისტრაციულ-მბრძანებლურ სისტემასთან გვაქვს საქმე ...ამჟამად, ქაოსისა და განუკითხაობის ჯოჯოხეთში ჩაფლულ საქართველოში. ...ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ, მკითხველები ინტერესით გაეცნობიან ევროპის წამყვანი სოვეტოლოგის ნაშრომს. გთავაზობთ ქართულ თარგმანს მიხეილ ვოსლენსკის წიგნის ნაწყვეტებისა. ამ მასალის კითხვისას ძნელი არ იქნება პარალელების გავლება საქართველოში დღეს შექმნილ სიტუაციასთან.

ლევან ურუშაძე

მიხეილ ვოსლენსკი

ნომენკლატურა

...მართალია, პროლეტარიატის დიქტატურა ფი...რირებს მარქსის შრომებში და წარმოადგენს ...ს მარქსიზმში ლენინიზმის წვლილისა, მაგრამ ...ტომბრის რევოლუციის შემდეგ საბჭოთა ხინამ...ლეში მისი რეალური ნაკვალევის აღმოჩენა ...ძლებელია. არ ჩანს არა თუ მისი დასაბამი, ...მედ მისი დასასრულიც. მართლაც, როდის დას...ლდა იგი? რომელმა ჩვენგანმა შენიშნა ეს?

...ტომლაც, ფეოდალთა კლასისა და ბურჟუაზიის ...ქტატურის დასრულება დიდ მოვლენას წარმოად...ნდა, რომ არაფერი ვთქვათ მთელი კლასის ...ქტატურის ჩახშენებაზე. ცალკეულ დიქტატორთა ...ენიდან გაქრობაც არ ჩაივლიდა ხოლმე შეუმ...ჩნევლად - არა თუ ჰიტლერისა, არამედ პრიმო ...რივერას, დოლფუსის, ხორტის და ანტონესკუ...სკი... არც ამხანაგი სტალინის სიკვდილი დარ...ჩა ჩვენი ყურადღების მიღმა. იმის შესახებ ...რომ თურმე დასრულდა პროლეტარიატის დიქ...ტურა, ჩვენ თეორიული სტატიებიდან შევიტყვეთ ...დღემდე არავინ, აღნიშნული სტატიების ავტ...თა ჩათვლით, არ უწყის, თუ როდის მოხდა ...1936 წ. კონსტიტუციის მიღებამდე თუ ოცი ...ის შემდგომ, როდესაც გამოცხადდა, რომ ...ჭოთა სახელმწიფო-საერთო-სახალხოა. ფაქტები... და საბუთების ეს არარსებობა, უსუსურობა ...თ თეორიული მსჯელობისაც კი, ნათელი და...ურია იმისა, რომ საქმე გვაქვს პოლიტიკურ ...ციასთან...

... ადამიანები, რომელნიც 1936 წლამდე სკპ(ბ) ...ში ეჟოვის ხელქვეითნი იყვნენ, სადაც იგი ...წველობის განყოფილებას განაგებდა, იგონებენ, ...მ ეჟოვი სულაც არ ტოვებდა სულთამხუთავისა ...სადისტის შთაბეჭდილებას. იგი იყო ჩვეულე...ივი მაღალი ჩინის პარტბიუროკრატი და ...ტოოდენ იმით გამოირჩეოდა, რომ განსაკუთრ...ული გულმოდგინებით ასრულებდა ხელმძღვანე...ობის ნებისმიერ მითითებას. თუ მრეწველობის ...ყოფილებას დავალებული ჰქონდა ქარხნის ...ნებლობა - იგი უძღვებოდა ამ საქმეს, თუ ...საკომში ვინმეს წამებას და მოკვლას ...რძანებდნენ - ისიც აწამებდა და კლავდა. არც ...ტი და არც მეფისტოფელი, არამედ ხელმძღვ...ლობის წინაშე ქუდის მოქიცინე ნომენკლატუ...ლი მოხელე გახდა თანამედროვეობის ერთ-ერთი ...ლაზე სისხლიანი მკვლელი.

...მითითებები კი კონკრეტული იყო. აი, მაგა...თად, რეზოლუცია ბრიგადის მიერ გამოძალულ ...თ-ერთ "აღიარებაზე": "ამხ. ეჟოვს. პიროვნებანი, ...მელნიც ტექსტში ჩემს მიერ "ა" და "რ" ...ებით არიან აღნიშნულნი, დაპატიმრებულ უნდა ...ნენ, თუ უკვე არ არიან დაკავებულნი. ი.სტა...ლინი". ან ეჟოვის მიერ შედგენილ "დაპატიმრე...ბისთვის შესამოწმებელ" პირთა სიაზე იმავე ხელით ...წერებული შენიშვნა: "საჭიროა არა "შემოწმება", ...მედ დაპატიმრება".

...სკპ XXII ყრილობაზე წაკითხულ იქნა სტა...ლინისადმი ეჟოვის რუტინული მოხსენებითი ბა...რათები თხოვნით, რომ ჩამოთვლილი პიროვნებე...ბისთვის გამოეტანათ განაჩენი "პირველი კატეგო-

რიით", ე.ი. დახვრეტის განაჩენი. მითითებას ილებდნენ და დასახელებულ პირებს ლეფორტოვოს ციხის სარდაფში ერეკებოდნენ...

ეჟოვი აღმსრულებელი იყო. მის ადგილზე სტალინის მიერ წარგზავნილი ნებისმიერი ნომენკლატურული მოხელეც ასე მოიქცეოდა. ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ ეჟოვს დაუმსახურებლად უწოდებენ რუსეთის ისტორიაში ერთ-ერთ ყველაზე

სისხლიან ჯალათს. სტალინის მიერ დასმული ნებისმიერი მოხელე პოტენციურად ასეთივე ჯალათი იქნებოდა. ეჟოვი ნაშიერია არა ჯოჯოხეთისა, არამედ - ნომენკლატურისა.

ლენინის გვარდიას როდი აბრკოლებდა ის გარემოება, რომ იგი ატყუებდა მუშებს, ჰპირდებოდა რა მათ "პროლეტარიატის დიქტატურის" დამყარებას, თუმც მარტოოდენ საკუთარი დიქტატურის დამყარება შეადგენდა მის მიზანს... საკუთარი ძალაუფლების განმტკიცებისთვის ბრძოლის გზაზე ისინი დაუნდობელნი იყვნენ სხვების მიმართ, მიმართავდნენ მოწინააღმდეგის განადგურების ნებისმიერ ხერხს, ადვილად ღალატობდნენ საკუთარ სინდისს...

სტალინური გვარდია მთელ რიგ საკითხებში გამგრძელებელი იყო ლენინური გვარდიის მოღვაწეობისა. ძალაუფლებისთვის ბრძოლისას, ისიც დაუნდობელი იყო, მაგრამ ამჯერად ყველას მიმართ, პარტიული ამხანაგების მიმართაც კი. იგი მზად იყო ყველაფერი ელონა ყველას გასაჟლეტად, ვინც კი გზად გადაელობებოდა..., ისინი სინდისს აღარ ღალატობდნენ, ვინაიდან არ გააჩნდათ სინდისის ნასახიც კი...

ახალი გაბატონებული კლასის ჩასახვის პროცესი და მისი მექანიზმი იოლად ასახსნელი და ნათელია. სოციალური მზის ქვეშ პრესტიჟული ადგილებისთვის ბრძოლაში წარმატების მიღწევა, ამ კლასის წევრად დამკვიდრება შეეძლოთ მხოლოდ მათ, რომელნიც განსაკუთრებით თანმიმდევრულად, უყოყმანოდ, უმოკლესი გზით მიდიოდნენ დასახული მიზნისკენ - საკუთარი ძალაუფლების დამყარებისკენ. გარდუვალად ილუპებოდნენ და დაუნდობელ ბრძოლაში ნადგურდებოდნენ ისინი, რომელთაც ჰქონდათ კომუნიზმის აშენებისა და მარქსიზმის უცდომელობის რწმენა. ასეთი რწმენა საბედისწერო შეცდომა იყო ახალ კლასში ადგილებისთვის ბრძოლის გზაზე.

... ნომენკლატურა სტალინისა და მისი აპარატის მიერ შექმნილი ის "რაზმია", რომელმაც ისწავლა ბატონობა, ეჟოვშჩინის წლებში კი ყელი გამოღადრა ლენინურ გვარდიას.

ნომენკლატურაში მთავარია ძალაუფლება, არა საკუთრება, არამედ - ძალაუფლება... ცკ-ის სექტორის გამგე მშვიდად ეგუება იმას, რომ აკადემიკოსს ან ცნობილ მწერალს მასზე მეტი ფული და ქონება აქვს, მაგრამ იგი არ დაუშვებს მათ მიერ მისი ბრძანების შეუსრულებლობას (სწორედ ამ მექანიზმის მრავალწლიანი მოქმედების შედეგად ჩამოყალიბდა ნომენკლატურის მონა - მორჩილი ქვეკლასი - ე.წ. "პრივილეგირებული ინტელიგენცია", რომელსაც ხშირად "წითელ ინტელიგენციასაც" უწოდებენ. სხვადასხვა პრივილეგიებით,

სპეცმომსახურებით, აგრეთვე იძულების მოქნილი მექანიზმის წყალობით, ინტელიგენციის ეს ფენა ადმინისტრაციულ - მბრძანებლური სისტემის "ერთგულ ფინიად" იქცა. არ არის შემთხვევითი, რომ 1991-1992 წლების დეკემბერ-იანვრის პუტჩის აქტიური მონაწილე სწორედ ეს "პრივილეგირებული ინტელიგენცია" იყო. - ლ.უ.).

შესაძლებელია თუ არა ნომენკლატურის რიგებიდან გარიცხვა? ამ, ერთის შეხედვით, გულუბრყვილო კითხვას ღრმა სოციალური აზრი გააჩნია.

ფორმალურად, რა თქმა უნდა, შესაძლებელია. იურიდიული თვალსაზრისით ნომენკლატურაში ჩართვა მხოლოდ და მხოლოდ ნომენკლატურულ თანამდებობაზე დანიშვნას ნიშნავს. ამდენად, როგორც ეს გარეგნულად ჩანს, ისეთ თანამდებობაზე გადაყვანა, რომელიც არ შედის ნომენკლატურულ თანამდებობათა სიაში, ნიშნავს ნომენკლატურიდან ავტომატურ გამოყვანას. მაგრამ, ეს მხოლოდ ფორმალურად არის ასე. რეალურად კი, ნომენკლატურაში ჩარიცხულ ადამიანს სავსებით სწორად მიაჩნია, რომ მასში მყარად დაიმკვიდრა ადგილი. თუ ადგილი არ ექნა მნიშვნელოვან ძვრებს და მასობრივ წმენდას, თუ ის არ გამოიწვევს უმაღლეს ხელისუფალთა გულისწყრომას, თუ ის მეგობრულ ურთიერთობაში იქნება ნომენკლატურაში გაელენიან კოლეგებთან და, თუ ზედმიწევნით დაიცავს ნომენკლატურის დაწერილ და, რაც მთავარია, - დაუწერელ კანონებს, მაშინ პიროვნება უაღრესად სკანდალურ ისტორიაში უნდა გაეხვეს, რომ ამისთვის ნომენკლატურის მიღმა აღმოჩნდეს.

ნომენკლატურა გარეშე დამკვირვებლებს დიდის ხალისით აძლევს ნებას, რომ იგი განიხილონ, როგორც ჩინოვნიკური აპარატი. ის საგულდაგულოდ ინიღბება, ვითარცა ჩვეულებრივი ადმინისტრაციული აპარატი და იმაზეც კი მიდის, რომ იგი განიხილონ, როგორც ამ აპარატის ნებისმიერი კატეგორია. მთავარია, არ გაიხსნას, რომ იგი - კლასია. სამწუხაროდ, მკვლევარს არ ძალუძს დააკმაყოფილოს ნომენკლატურის ეს გულის წადილი.

რა თქმა უნდა, არსებობს ასეთი ვარიანტი ნომენკლატურული გზისა: ქარხნის დირექტორი - სამმართველოს უფროსი - მთავარი სამმართველოს უფროსი - მინისტრის მოადგილე - მინისტრი.

მაგრამ არსებობენ ნაკლებად წარმატებული ნომენკლატურული მოხელენი, რომელნიც სხვა ტრაექტორიით მოძრაობენ: სამკერვალო საწარმოს დირექტორი - ხელსაწყოთმშენებელი ქარხნის დირექტორი -პურკომბინატის დირექტორი, ან: სამხარეო გაზეთის რედაქტორი - ადგილობრივი მრეწველობის მინისტრის მოადგილე - საოლქო კომიტეტის სოფლის მეურნეობის განყოფილების გამგე. ადვილად იცვლება სპეციალობები, კაბინეტები, პერსონალური მანქანები - უცვლელი რჩება მხოლოდ ნომენკლატურისადმი კუთვნილება. ეს უცვლელობა განპირობებულია თავად ნომენკლატურის ფორმირების წესით. ნომენკლატურული თანამდებობიდან პიროვნებას ათავისუფლებს ის ორგანო, რომელმაც თავის დროზე დანიშნა. მაგრამ წესი ასეთია: ერთი თანამდებობიდან გათავისუფლებისთანავე ნიშნავენ სხვა თანამდებობაზე (ან "გადიან" პენსიაზე). გათავისუფლებულ ნომენკლატურულ მუშაკს ახალ პოსტზე და აუცილებლად ნომენკლატურულზე, ნიშნავს იგივე ორგანო.

ჩვენ ვახსენეთ პენსიაზე გასვლა. თითქოს, აქ მაინც, არ უკავია რა არანაირი ნომენკლატურული თანამდებობა, პიროვნების ნომენკლატურისადმი კუთვნილება მთავრდება, მაგრამ არა. იცვლება მხოლოდ სახელწოდება: ნომენკლატურული მუშაკის ნაცვლად ამჯერად ადამიანი იწოდება ადგილობრივი, რესპუბლიკური ან საკავშირო მნიშვნელობის პერსონალურ პენსიონერად... ამგვარი პენსია არის არა იმდენად პერსონალური, რამდენადაც ნომენკლატურული.

მინაწერი: მიხ. ვოსლენსკის მონოგრაფია "ნომენკლატურა" ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის არსებობის დროს არის დაწერილი. ამიტომ, ნაშრომში მრავლად ვხვდებით კომუნისტურ - საბჭოური წყობისთვის დამახასიათებელ ტერმინებს. ამჟამად შეცვლილია ნომენკლატურის მარტოოდენ ფასადი, რომლის მიღმა ძველებური ავბედითი მექანიზმი მოქმედებს.

ვფიქრობთ, ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ძნელი მისახვედრი არ არის, თუ რა მისია აქვს დაკისრებული საქართველოში ე.წ. "სტალინის პარტიას"...

ქრონიკა

"სვობოდა"

- აშშ-ის კონგრესში რესპუბლიკელთა უმრავლესობამ ანგარიში არ გაუწია ქლინტონის პროტესტს და მიიღო რეზოლუცია საგარეო პოლიტიკური ხარჯების შეზღუდვაზე. პირველ რიგში, ეს ეხება საზღვარგარეთული დახმარების ხარჯებს. მათ მოითხოვეს ბიუჯეტის შემცირება ნახევარი მილიარდი დოლარის ოდენობით. რესპუბლიკელების ამ მოთხოვნას ქლინტონმა აშშ-ის ადმინისტრაციაზე ლია თავდასხმა უწოდა. მან განაცხადა, რომ ის გამოიყენებს ვეტოს უფლებას. საზღვარგარეთული დახმარების შემცირება მტკივნეული დარტყმა იქნება იმ ქვეყნებისთვის რომელთათვისაც ეს დახმარებაა გათვალისწინებული.

- ბოსნიელმა სერბებმა გააუქმეს გაეროს ხელშეკრულება და გაეროს სამშვიდობო ძალები გამოაცხადეს მტრულ მხარედ. ბოსნიელი სერბების ლიდერმა კარაჯიჩმა მოსთხოვა ბუტროს გალის, რომ არ განმეორდეს ნატოს საჰაერო თავდასხმები.

- ელცინმა განაცხადა: რუსეთი წინააღმდეგია ყოფილ იუგოსლავიაში ძალისმიერი მეთოდების გამოყენების და თვლის დაიწყოს მოლაპარაკებები საერთაშორისო საკონტაქტო ჯგუფების მონაწილეობით.

- ნატოს საგარეო საქმეთა მინისტრები შეიკრიბნენ ნიდერლანდებში საგაზაფხულო სესიაზე. განიხილავენ ბოსნიაში გაეროს ყოფნის, ბალკანეთის კრიზისის და რუსეთთან ურთიერთობის საკითხებს. ნატოს გენერალურმა მდივანმა ვილი კლასმა, სესიის გახსნისას, აღნიშნა, რომ ბოსნიაში მყოფი გაეროს ჯარების უსაფრთხოების გასაძლიერებლად საჭიროა სამხედრო ძალების გაზრდა. გაეროს ოფიციალური პირების ცნობით, სარაევოში სერბებმა მძევლად აიყვანეს 7 უკრაინელი მშვიდობის დამცველი. სულ მძევლად აყვანილთა რიცხვი 400-მდეა გაზრდილი.

"თავისუფლება"

- ბოსნიელმა სერბებმა არ დაუშვეს გაეროს მაღალი რანგის წარმომადგენლის ბოსნიაში ჩასვლა. თვითმფრინავს, რომელშიც იმყოფებოდა გაეროს თავმჯდომარის მოადგილე და სპეციალური მრჩეველი პოლიტიკურ საკითხებში, არ მისცეს დაფრენის უფლება სარაევოს აეროპორტში უსაფრთხოების მოხსნის გამო. გაეროს ოფიციალურ პირს უნდა გადაეცა ბოსნიელი სერბებისთვის ბუტროს გალის მოთხოვნა გაეროს კონტინგენტის 256 მძევლის უპირობოდ გათავისუფლებაზე. ბოსნიელმა ლიდერებმა განუცხადეს გაეროს, რომ ისინი არ შეხვდებიან ბუტროს გალის წარმომადგენელს მანამ, სანამ ნატოსგან არ იქნება მიღებული გარანტიები ბოსნიაზე საჰაერო რეიდების აღკვეთის შესახებ. ბუტროს გალის მცდელობა მძევლების გათავისუფლების თაობაზე უშედეგოდ დამთავრდა.

- შაბათს გაერომ და ევროკავშირმა გადაწყვიტა დარტყმითი ძალის შექმნა. ეს იდეა მიღებული იქნა, როგორც პირველი კონკრეტული ნაბიჯი გაეროს სამშვიდობო მისიის გადასარჩენად და მისი ავტორიტეტის აღსადგენად, რომელიც კიდევ უფრო შესუსტდა მძევლებთან დაკავშირებული დამამცირებელი კრიზისის გამო.

"ამერიკის ხმა"

- რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი ხელს მოაწერს ორ დოკუმენტს, რომლითაც განახლდება რუსეთის მონაწილეობა ნატოს პროგრამაში - "პარტნიორობა მშვიდობისთვის". აშშ-ის სახელმწიფო მდივანმა ქრისტოფერმა ნატოს სხდომაზე ნიდერლანდებში შეაქო რუსეთის გადაწყვეტილება დაასრულოს 5 თვის წინ დაწყებული ურთიერთობის გაყინვა ნატოსთან. მან აღნიშნა, რომ ეს ხელს შეუწყობს, რუსეთსა და ნატოს შორის, დიალოგის გაფართოებას.

"გერმანიის ტალღა

- კოზირევმა გააფრთხილა ნატო მეტად სწრაფი გაფართოების თაობაზე აღმოსავლეთის მიმართულებით. მან მოითხოვა მისი პოლიტიკური ორგანიზაციად გარდაქმნა. კოზირევის განცხადებით რუსეთი დაინტერესებულია ხანგრძლივი დროით ევროპის უსაფრთხოებაში და ახალი საზღვრებისა და წყალგამყოფების შექმნით. მიუხედავად ამ შენიშვნისა, რუსეთი შეუერთდა ნატოს პროგრამას "პარტნიორობა მშვიდობისათვის".

"გერმანიის ტალღა"

- სამართალდამცავი ორგანიზაცია "ჰიუმან რაითს ვოთჩ"-ი ადანაშაულებს დასავლეთის წამყვან სახელმწიფოებს იმის გამო რომ მათ არ გამოიჩინეს შესაფერისი სიმტკიცე ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მიმართ. ამ ორგანიზაციის მონაცემებით, ბოლო ორი კვირის განმავლობაში ჩინეთში დააპატიმრეს ათობით დისიდენტი, მათ ხელი მოაწერეს ანტისახელმწიფოებრივ მოწოდებას. სამართალდამცავთა მიმართვაში აგრეთვე ნათქვამია, რომ ჩინეთის ციხეებში პატიმრებს სასტიკად ექცევიან.

"გერმანიის ტალღა"

- ყირიმის პარლამენტმა შეცვალა ავტონომიური რეგიონის სადავო რეფერენდუმი. დეპუტატებმა შეასრულეს ცენტრალური ხელისუფლების მოთხოვნა, რომელიც მათ საპასუხო ზომების მიღებით დაემუქრა. გარდა ამისა, პარლამენტმა განიხილა კონსტიტუციის ახალი ტექსტი. ადრინდელი ვარიანტი აკრძალული იყო ხელისუფლებისგან სეპარატისტული ხასიათის გამო.

ანტიკური ეპოქის ჟამთაღმწერელნი და ჩვენი სამშობლო

(ჰეროდოტე, ქსენოფონტი)

ძველი საბერძნეთის პირველი დიდი ჟამთაღმწერელი ჰეროდოტე ჩვენი სამშობლოს შესახებ ერთობ მოკრძალებულ ცნობებს გვაწვდის.

რატომ? ანტიკური საბერძნეთი ხომ იმთავითვე იჩენდა განსაკუთრებულ ყურადღებას ჩვენი ქვეყნისადმი, რაზედაც ასე აშკარად მეტყველებს ბერძნული მითები და თქმულებები.

მიზეზი ადვილად ასახსნელია. ჰეროდოტეს კაპიტალური ნაშრომი "ისტორია" ბერძენ-სპარსელთა იმდროინდელი ხანგრძლივი ომების აღწერას ეძღვნება და საქართველო და ქართველური ტომები მხოლოდ ამ მიმართულებით არიან მისი ყურადღების არეალში.

და მაინც, ამ უდიდესი ისტორიკოსის თითქოსდა ძუნწი ცნობები ძვირფასია, რამეთუ სწორედ ჰეროდოტე იწყებს ახალ ერას ბერძნულ საისტორიო მწერლობაში. ერას, როდესაც ჟამთაღმწერელნი თავიანთ თხზულებებს აგებენ არა მითებსა და თქმულებებზე, არამედ უპირატესად ისტორიულ მასალებზე და კიდევ: ისინი ძირითადად თავიანთი თანამედროვე ან ახლობელი ეპოქის ამბებს აღწერენ.

ჰეროდოტეს ცნობები არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წერილობითი წყარო საიდანაც ვიგებთ ქართველურ ტომთა ურთიერთობების შესახებ სპარსეთის სახელმწიფოებთან, ჩვენი ქვეყნის იმჟამინდელ ეკონომიკურ ყოფას, წეს-ჩვეულებებს და ამ ტომთა მიმართებას ერთმანეთთან.

მეტად საინტერესო ცნობებს გვაწვდის ჰეროდოტე ქართველური ტომების: კოლხების, მოსინოიკების, მესხების და სხვათა შესახებ. აქვეა გამოთქმული ვარაუდი, რომ კოლხები ფაზისის მხარეში მოსულნი არიან ეგვიპტიდან დაახლოებით ჩვ.წ.ა-მდე XIII საუკუნეში, ე.ი. ხალხთა დიდი გადასახლების ეპოქაში.

ერთობ მნიშვნელოვანია დიდი ისტორიკოსის ცნობები ქართველურ ტომთა ეთნოგრაფიული თავისებურებების ირგვლივ. ქართველები "თურმე" იმ ხანად ფლობდნენ ტანსაცმლის ღებვის იშვიათ ტექნოლოგიას. მათი შეღებილი ტანსაცმელი განთქმული ყოფილა თვით შორეულ ქვეყნებშიც. ასევე დიდი მოწონებით სარგებლობდა მთელს საბერძნეთში კოლხების მიერ დამზადებული სელის ნაწარმიც. ელინები მას სარდონულს უწოდებდნენ და მსოფლიოში სახელგანთქმული ეგვიპტური სელის ნაწარმის თანაბრად აფასებდნენ.

საქართველოს ტერიტორიის გეოგრაფიული სახელწოდებებიც ზუსტად არის აღნიშნული ჰეროდოტეს "ისტორიაში". კერძოდ, მოხსენიებულია კავკასიის მთები, მდინარეები ფასისი და ჰალისი. პონტოს და კასპიის ზღვები.

ჩვენი ერის შორეული წარსულის შესახებ, ჰეროდოტესგან განსხვავებით, ერთობ ვრცელ და მდიდარ ცნობებს გვაწვდის ანტიკური ხანის მეორე დიდი ისტორიკოსი ქსენოფონტი.

ქსენოფონტი ჩვ.წთ.ა-მდე V-IV საუკუნის მიჯნაზე ცხოვრობდა. მას ბრწყინვალე განათლება ჰქონდა მიღებული. იყო მოწაფე დიდი ბერძენი ფილოსოფოსის სოკრატესი.

თავისი ცხოვრების უმეტესი დრო ქსენოფონტიმ პოლიტიკური ბრძოლების ასპარეზზე გაატარა. 401 წელს ქრისტეს დაბადებამდე იგი შეეკედლა სპარსეთის მეფის არტაქსერქსე II-ის წინააღმდეგ ამბოხებულ კიროსს და მისი მოქირავნე 10.000 დაქირავებული ჯარისკაცისგან შემდგარ არმიასთან ერთად ბრძოლით გაიარა ვრცელი გზა.

სწორედ ამ მოგზაურობის შედეგად შექმნა ქსენოფონტიმ ჩვენთვის მეტად საინტერესო ვრცელი ნაწარმოები "ანაბასისი".

ანაბასისი ნიშნავს სვლას ქვეყნის შიდა მხარეებისკენ. ამ ნაშრომში დიდმა ჟამთაღმწერელმა ვრცლად დაახასიათა ქართველური ტომები: კარდუხები, ტაოხები, ხალიბები, ხალდები, ფასიანები, კოლხები, მოსინოიკები... ქსენოფონტი, როგორც თვითონვე აღნიშნავს, დიდ პოლიტიკურ ბრძოლებში უშუალოდ იყო ჩაბმული და ამიტომაც მის შრომებს ხშირად ტენდენციურობის ელფერი დაჰკრავს, მაგრამ მკვლევართა აზრით, ეს არ ითქმის ქართველურ ტომთა შესახებ მის მიერ მოწოდებულ ცნობებზე, რადგან ჩვენი ქვეყანა ქსენოფონტის პოლიტიკური ინტერესების სფეროში არანაირად არ შედიოდა და ამიტომაც ტენდენციურობსაც გამორიცხულად მიიჩნევენ.

დიდი ისტორიკოსის მიერ აღწერილი ქართველური ტომების მიწა-წყალი მეტწილად ორ ნაწილად იყოფოდა - ზღვისპირეთი ვაკე და მთა-გორაკები. მაგალითად, ქსენოფონტის თქმით, ერთ-ერთი ძლიერი ქართველური ტომის მოსინოიკების საცხოვრისის უმეტესი ნაწილი მეტისმეტად მთიანი და ხეობებით დალარული ყოფილა, ვაკეზე მხოლოდღა ზღვისპირა ვიწრო ზოლი ჰქონიათ. მეორე ქართველი ტომის ტიბარენების მიწა-წყალი კი ძირითადად ზღვისპირა ვაკე ადგილს წარმოადგენდა, ხოლო ტაოხები ანუ ტაოელნი თითქმის მთლიანად მაღალმთიან მიუვალ ადგილას ცხოვრობდნენ და ამიტომაც ხშირად გარეშე მტრის შემოსევების შემთხვევაში სხვა ქართველური ტომებიც იქ იხიზნებოდნენო.

ცხადია, ზღვისპირეთის მოსახლენი შედარებით უკეთ ცხოვრობდნენ. ქსენოფონტს თავად უნახავს ზღვის პირას მცხოვრები მოსინოიკების ბინებში დიდ ქილებში ჩადებული დამარილებული ზღვის ღორის ხორცი, აგრეთვე ზღვის ღორის გადამდნარი ქონით აჯხებული დოქები, რომელსაც ერბოს მაგივრად იყენებდნენ. განიავებული, გასულ წელს დამზადებული პურის მარცვალიც ბლომად ჰქონიათ შენახული მოსინოიკებს, ხოლო ახალი პური, ჯერ კიდევ გაულეწავი, ძნებად ედგათ თურმე. კოლხებთასაც დიდძალი სურსათ-სანოვაგე და ფუტკრის უამრავი სკა უნახავთ ბერძენ მებრძოლებს...

თუმცა, ასე როდი ყოფილა ყველგან. მაღალმთიან ადგილებში, სადაც სახნავ-სათესი ფართობი ცოტა იყო, მოსავალი არ ჰყოფნიდათ და დანაკლისს თურმე კაკლის ან წაბლის ხეების ნაყოფით ივსებდნენ. კაკლის და წაბლის ტყეები აქ ბლომად ყოფილა. ღვინოსაც ბლომად აყენებდნენ მოსინოიკები, მათი ღვინო სურნელოვანი და სასიამოვნო ყოფილა.

მეცხოველეობასაც მისდევდნენ თურმე მაღალმთიან ადგილებში მოსახლე ქართველები. ქსენოფონტს ტაოხებთან უამრავი ხარ-ძროხა, ცხვარი და ვირი უნახავს, ხოლო დრილებს კიდევ მეტი ცხვარი, ღორი და ხარ-ძროხა ჰყავთო, აღნიშნავს იგი.

მაგრამ ქართველური ტომებით დასახლებული ზოგიერთი მხარე არც სახნავ-სათესად ვარგოდა და არც სხვა მხრივ იყო დიდად სასარგებლო. ასეთ ადგილებში ქართველები თურმე ძველებურად მადნეულის დამუშავებას და მადნეულისგან სხვადასხვა სახის ჭურჭლისა და საომარი აღჭურვილობის დამზადებას მისდევდნენ. მაგალითად, ხალიბები რკინის დამუშავებით ირჩენდნენ თავს, მათი შექმნილი იარაღი და ჭურჭელი დიდად ფასობდა მეზობელ ქვეყნებში.

დიდი ისტორიკოსის ცნობით, ქართული სოფლები ძირითადად მინდვრებსა და მთის კალთებზე ყოფილა გაშენებული. სახლებიც, ზღუდეებიც და კოშკებიც უმთავრესად ხისგან იყო თურმე ნაგები. ქართველების სახლები ორსართულიანი ყოფილა. ზემოთ სურსათ-სანოვაგეს ინახავდნენ, ხოლო პირველ სართულზე თავად ცხოვრობდნენ. ქალაქები ჩვენს წინაპრებს ძალიან ცოტა ჰქონდათ. ალბათ იმიტომ, რომ ამ დროს საქართველოს ზღვისპირეთში ბერძენ კოლონიზატორთა ახალშენები იყო მომრავლებული და საქალაქო მეურნეობას, აღებ-მიცემობას და ა.შ. სწორედ ბერძენთა ქალაქები ეწეოდნენ. ქართველების ქალაქები გარეშე მტრების განუწყვეტელი შემოსევების წყალობით ძირითადად ციხე-სიმაგრეებად ყოფილან ქცეულნი და მხოლოდღა ამ ფუნქციებს ასრულებდნენ.

სწორედ გარეშე მტრების მომძლავრების გამო იყო, რომ ქართველური ტომები განსაკუთრებულ ყურადღებას სამხედრო აღჭურვილობას უთმობდნენ, რასაც საგანგებოდ აღწერს დიდი ისტორიკოსი. კბილებამდე შეიარაღებულნი დახვდნენ ქართველური ტომები. მეომარ ხალიბებსო, გადმოგვცემს ქსენოფონტი, - ტანთ ჯაჭვის პერანგები და პაჭიჭები ეცვათ, თავზე ჩაფხუტები ეხურათ და წელზე ხანჯლები ეკიდათ. დრილებიც საომრად ასევე იკაზმებოდნენ ხოლმე. ყველაზე უკეთ შეიარაღებულნი კი მაინც მოსინოიკები ყოფილან. თითოეულ მეომარს თურმე ტყავგადაკრული დაწნული ფარი ჰქონია, ხელში 15-წყრთიანი შუბები ეჭირათ და, გარდა ამისა, ყველა მებრძოლი რკინის ცულით ყოფილა შეიარაღებული. ტანთ მებრძოლ მოსინოიკებს სელის ნაქსოვი პერანგები სცმიათ, რომლებიც მუხლებამდე სწვდებოდათ, ხოლო თავზე ტყავის ჩაფხუტები ეხურათ... ასე რომ, საომარი აღჭურვილობით ქართველთა ეს ტომი იმდროინდელი მოწინავე ქვეყნის მოლაშქრეებს არაფრით ჩამოუვარდებოდა, თურმე...

როგორც ანტიკური ხანის ამ ორი უდიდესი ბერძენი ისტორიკოსის შრომებიდან აშკარად ჩანს, ჩვენი სამშობლო ჩვ.წთ.ა-მდე V-IV საუკუნეებში დასუსტებული და დაკნინებული იყო. აბა სად ის სახელმწიფოებრივი ძლიერება, ერთიანობა, ერთსულოვნება და სიმდიდრე, რაც გადმოცემულია ასირიულ წარწერებში და რითაც ჩვენი შორეული წინაპრები რიდს, მოკრძალებას და შიშსაც კი იწვევდნენ მსოფლიოში ქრისტეს დაბადებამდე XIII-XII საუკუნეებში?

ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი ყოველივე ამისა ისიც იყო, რომ საუკუნეების მანძილზე ჩვენი ქვეყანა ძალზე ხშირად განიცდიდა გარეშე მტრების თავდასხმებს. განსაკუთრებით მძიმე იყო ქართველური ტომებისთვის ის პერიოდი, როცა მაშინდელი მსოფლიოს ორი ტიტანური სახელმწიფო სპარსეთი და ანტიკური საბერძნეთი პერმანენტულ ბრძოლებს ეწეოდნენ პირველობისთვის. ხშირად ამ ბრძოლების ხაზი სწორედ იმ ტერიტორიაზე გადიოდა სადაც, ჩვენი წინაპრები სახლობდნენ. ამიტომაც ცდილობდა ორივე ეს მაშინდელი ზესახელმწიფო ქართველურ ტომთა გადაბირებას, ურთიერთდაპირისპირებას და თავად ტომთა შიგნით შუღლის და მტრობის შეტანას. მოკლედ, მოქმედებდნენ პრინციპით "გათიშე და იბატონე", და ხშირად მიზანსაც აღწევდნენ, რაც ასუსტებდა მაშინდელ საქართველოს.

ქსენოფონტი გადმოგვცემს ქართველურ ტომთა დაპირისპირებას, ერთი ტომის სპარსთა მხარეზე და მეორე ტომის ბერძენთა მხარეზე დგომის ფაქტებს. უფრო მეტიც, იგი დაწვრილებით აღგვიწერს თვით ერთ ტომში მოსინოიკებში არსებულ გათიშულობას და დაპირისპირებას, იმას თუ როგორ ცდილობდა გარეშე ძალის გამოყენებით ერთი მხარე მეორის დაპყრობას და პირველობის დანარჩუნებას.

მასალა მოამზადა გ.მესხიშვილმა.

რეკლამა

გამომცემლობამ "[illegible]" [illegible]ბად მოამზადა წიგნების სერია: "პატარა მკითხველის ბიბლიოთეკა".

წიგნები იმის გათვალისწინებით არის შედგენილი, რომ ბავშვებს, რომელთაც ახალი შეთვისებული აქვთ ანბანი, გაუადვილდეთ კითხვის სწავლა, შეუყვარდეთ წიგნი და სიყრმიდანვე ეზიარონ კაცობრიულ ღირებულებებს.

ბიბლიოთეკა ოთხ სერიად არის დაყოფილი - "გმირები", "მეფეები", "რაინდები", "ლეგენდები". მოგვიანებით დაემატება კიდევ ერთი სერია - "წმინდანები".

შესაბამისად, თითოეული სერია მოიცავს იმ უფართოეს ლიტერატურას, რაც კაცობრიობას შეუქმნია სკანდინავიიდან ვიდრე ინდოეთამდე - საგმირო ეპოსს, სარაინდო რომანს, ისტორიულ ქრონიკას, მითს, საგას, ლეგენდას.

ძველი და შუასაუკუნეების ეს ბრწყინვალე ლიტერატურა გმირობის, თავდადების, რაინდობის, სათნოების შესახებ, მიეახლება პატარა ქართველ მკითხველს გასაგები და მარტივი ენით.

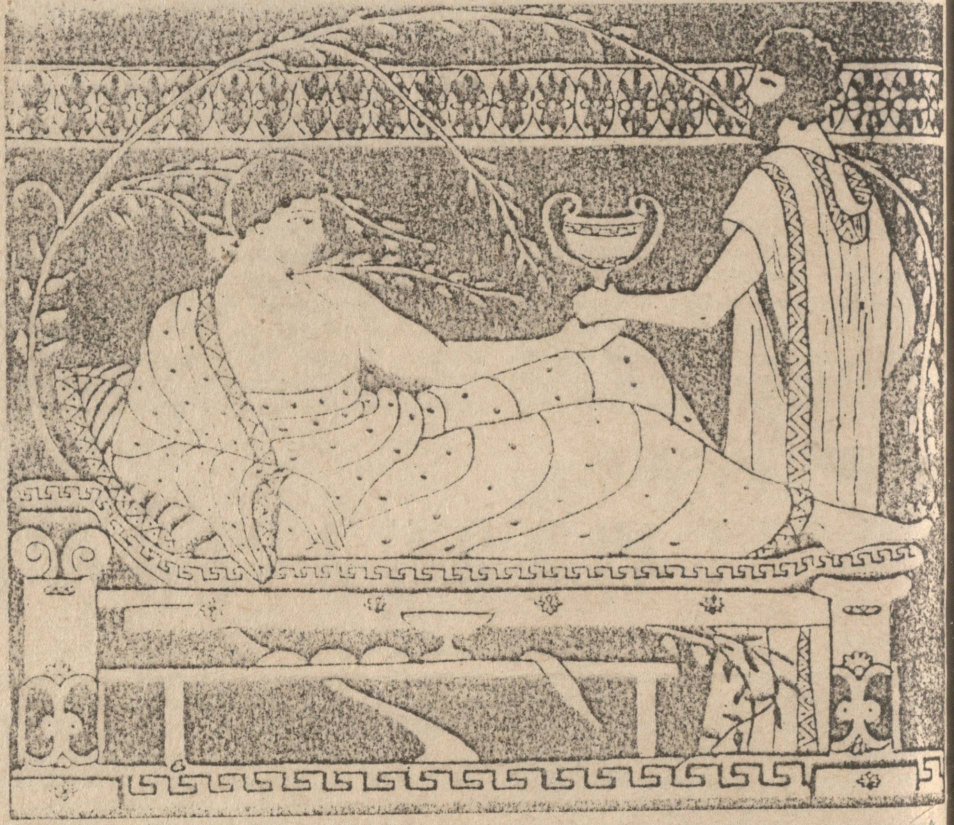

ერთდროულად გამოვა ოთხივე სერიის პირველი წიგნები:

"საბრალო ჰენრიჰი" - ჰარტმან ფონ აუეს მიხედვით. სერია "რაინდები"

"ალექსანდრე მაკედონელი" - პლუტარქეს მიხედვით. სერია "მეფეები"

"სიმღერა როლანდზე" - ფრანგული ეპიური პოემის მიხედვით. სერია "გმირები"

"სიყვარულის პირველი ზღაპარი" - მაჰაბჰარატას მიხედვით. სერია "ლეგენდები"

წიგნების ტირაჟი და ფასი ყველასთვის ხელმისაწვდომი იქნება.

მთავარი რედაქტორი თამარ ებრალიძე

EDITOR IN CHIEF TAMAR EBRALIDZE

მოგვწერეთ მისამართზე: 380008, თბილისი 8, სააბონენტო ყუთი №227

Address for correspondence: Box #227, 380008, Tbilisi 8, Georgia